

PERIÓDICH QUINZENAL, ARTISTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any IV

Barcelona 30 de Novembre de 1883

Núm. 99

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó		Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR		PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU		Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal	80 »	44 »	24 »	»	Redacció-Administració: Jovellanos, 2, pral.		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 »	3'5c »
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals							Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT. — *Crònica general*, per Jascinto Laporta. = *Nostres grabats*, per Eduart Tàmaro. = *D. Andreu Balaguer*, per A. Aulestia y Pijoan. = *Ma casa* (poesia), per Emilia Palau. = *L' escultor Alexandre Oliva*. = *El beso*; noveleta de Albert Savine, traducció de Narcís Oller. = *A propòsit de la anada dels catalanistas ibèrics al Ros elló* (continuació), per Lluís Cutchet. = *Hó' veus?* (poesia), per Francesch Matheu. = *Una broma* (continuació), per Francesch de Boter. = *Teatres*, per Joseph M. Pasqual.

GRABATS. — *D. Joseph Feliu y Codina*, per P. Ross. = *Donya Emilia Palau*, per A. Riquer. = *Castells en l' ayre*. = *D. Andreu Balaguer y Merino*, per P. Ross. = *Cavalls abandonats*. = *Francesch Aragó*, estàtua de Oliva, per J. Pahissa. = *L' inventari*. = *La Valenciana*. = *Triptich*. = *Una broma*, il·lustracions de Mariano Foix.

CRÓNICA GENERAL

Go Cos d' adjunts se va reunir pera fer l'elecció del Consistori dels Jochs Florals del any vinent. La concurrència fou escassa, com es costum, y costum que s' hauria de perdre, porque un dia pot resultar que mitja dotzena de entremaliats, valentse del descuyt de la majoria, monopolise al seu gust l' institució més respectable del catalanisme. Aixó no ha estat fins ara porque sembla que Deu no ha desamparat als Jochs Florals, però una altra vegada podria passa: lo que temo.

D. JOSEPH FELIU Y CODINA
PER P. ROSS

Los mantenedors elegits han acceptat tots lo càrrech, contra lo que ja s' assegurava públicament, quedant constituït lo Consistori de la manera següent: Exm. Sr. D. Manel Durán y Bas, president; D. Antoni de Bofarull, D. Justin Pepratx, D. Honorat de Saleta, D. Joseph Masriera, D. Antoni Rubió y don Joseph Franquesa, secretari.

Ara, abans de publicarse l cartell dels pròxims Jochs Florals, fora bó que 'l Consistori tingués present que certs temes proposats altres anys per alguns ofertors de premis, no escauhen gens al caràcter de la festa y per lo tant se haurian d' excloure d' ella y reservarse pera certámens de altra classe. Vejam si 'ls mantenedors d' enguany sabrán donar en aixó una mostra de bon criteri y procurarán fer entendre bé, pera que se sápigam per sempre més, que 'ls Jochs Florals no son un certámen en que se hajan de premiar treballs de investigació que no tenen res que veure ab los fins literaris de la poética institució catalana.

* * *

En lo dia anunciat tingué lloch en la sucursal de la casa Erard de Paris, carrer de Fontanella de nostra ciutat, un concert en que hi va pendre la principal part lo celebrat professor de piano senyor Vidiella; com sia que

tothom coneix prou lo mérit del simpàtich concertista catalá, no cal dirne rés del éxit de la festa; los que hi assistiren no més poden queixarse de que no sian més sovint les solemnitats artístiques de l'importancia d'aquella.

Próximament haurém de ocuparnos ab major detenció de aquest eminent pianista, ab motiu del concert que donará d'aquí á pochs dies en l'Ateneo Barcelonés, y que, per lo programa qu'hem tingut ocasió de veure, promet ser en un tot digne de aquella corporació, del Sr. Vidiella y de la importancia artística de nostra ciutat.

*
**

La societat de ceguets músichs, establerta en aquesta ciutat ab lo títol de *Proteccion Filarmónica*, ha comensat ja 'ls concerts que tenia anunciats feya algun temps. Lo primer d'ells vá tenir lloch en lo Teatre Lírich y 's veje a favorit per una concurrencia distingidíssima. ¡Tant de bó que 'ls infortunats artistes de la *Proteccion Filarmónica*, troben ab aquests concerts un medi d'aliviar la seva desventura!

*
**

No crech que may s'hagués vist á Barcelona un establiment tan luxós com lo que acaba de arreglar lo Sr. Llibre, en la Rambla, cantonada al carrer de Fernando. Allí hi ha tot lo que pot demanar lo més exigent, en quant á mobles de luxu. M'es impossible ressenyar lo molt de bó que hi he trobat, perque no hi ha espay pera tant en aquesta crónica; en lo que m'he fixat bastant es en las plantas y flors que he vist en la botiga y que han estat causa de armarse una disputa entre dos diaris de aquesta ciutat. Sobre si eran naturals ó artificials aquellas flors, si l'un ha dit y si l'altre ha deixat de dir, la discussió 's va encendre ab lo mateix entusiasme que si s'hagués tractat d'un assumpto formal, y sinó se arriba á apayvagar una mica ab la prudencia de tots dos, no sé quantes coses se haurian anat dihent, apropósit (més ben dit *despropósit*) de les ditxoses flors de ca'n Llibre.

*
**

Segons diu un diari, sembla que alguns catalans residents á Manila pera prestar un tribut de admiració al distingit poeta, mossen Jascinto Verdguer, han tractat de regalarli una corona de plata y publicar una luxosa edició de la oda *A Barcelona*, premiada en los Jochs Florals d'enguany, traduhida al castellá per D. Francesch de Más y Otzet, governador qu'es actualment de la provincia de Batangas (Filipinas).

*
**

La vinguda del príncep imperial de Alemanya, ha estat lo succés capdalt de la quinzena; se'n ha parlat tant, que ja faria son lo dedicar algunes ratlles á notícies del tan tractat viatge.

També fora pesat lo parlar del estat de la política europea; los diaris no fan altra cosa y ja comensan á atipar á tothom ab tanta perspicaçia com volen demostrar tots plegats en questions de política internacional; per avuy me sembla lo mellor deixarho córrer y lo que haja de venir que vinga, perque tampoch ho podriam evitar.

*
**

M'han contat una feta curiosa que, tant si es certa com no, me sembla digne de posarse aquí.

Diu que un pagés de fóra va anar fa pochs dies á la barraca de un memorialista pera ferse escriure una carta; aquesta anava dirigida á un

altre pagés y contenia una trentena de *duros* en bitllets de banch. Closa ja la carta, lo memorialista 's disposá á escriure 'l sobre, que li dictá 'l pagés, punt per punt. L'home pagá al escribent lo treball y se'n vá cap al estanch; lo estanquer agafa la carta y tot seguit hi planta 'l sello.

—¿Quant val?—pregunta 'l pagés.

—Quatre quartos—fa l'estanquer.

—¿No més quatre quartos?

—No més.

—Me sembla que sempre me'n havia fet sis.

—Si la carta va fóra Barcelona 'n paga sis.

—Ja hi va aquesta...

—No, home, no; aquesta es per l'interior.

Mireu bé lo sobre.

—No sé de lletra; ¿vol fer lo favor de llegírmel?—

Lo estanquer llegeix en alta veu:

—«Senyor D. N. N., (lo nom del memorialista), carrer tal, número tal, Barcelona.»

Lo pagés se vá quedar ab la boca oberta fent-se creus de lo que li passava.

No sé com debia acabar aquella *entremaliadura* del escribent.*
**

Per casualitat ara de poch m'ha vingut á la má un diari de aquesta ciutat, del qual no'n havia tingut abans la més petita notícia, y aixó que aquest any es lo segon de la seva publicació. Llegeixo en ell una gazetilla en que 's dona compte del benefici de un artista y 'm quedo sorprès al devant de les següents ratlles que copio, perque no puch resistir lo desitx de ferlos conéixer als meus lectors: «La ópera *Faust* fué cantada... saliendo un conjunto sumamente afilagrado y unísono... El tenor... lo ejecutó en la parte cantabile con toda la perfeccion de su bien timbrada voz y correcta vocalizacion en la parte mímica.»

Voldria conéixer al crítich musical de aquell diari pera donarli una abraçada; me vá fer passar lo mal humor d'una manera que no aribo á explicarme.

Y ara, parlant ab serietat ¿cóm hem de lograr que 's fassa cas del judici de la prempsa?

JASCINTO LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

D. Joseph Feliu y Codina

L'ILUSTRACIÓ CATALANA que 's gosa en popularisar y fer conéixer á tots los fills de Catalunya, que ja per son talent, ja per sas obras, honran la patria ahont veveren la llum primera, te avuy lo gust de donar á sos subscriptors lo retrato del distingit literat don Joseph Feliu y Codina, autor de la comedia *Lo gra de mesch*, que 's posa en escena, ab éczit creixent, al Romea, tots los dimars y dijous, dias en que actua en aquell colisseu, lo Teatre Catalá.

No es nostre ánimo fer una biografía completa del Sr. Feliu y Codina, puig que per aixó fora necessari més espay del que bonament podem disposar, sinó descriure á grans rasgos la carrera literaria del que 'ns ocupa.

Mol jove encara lo senyor Feliu, ja revelava grans dots per la literatura, y molt aviat, després de haver colabrat en diferents periódichs catalans, que véyan la llum á Barcelona, va ferse autor dramátich, presentant á la empresa del *Teatre Catalá*, domiciliat allavors á 'l Odeon, la primera obra, que fou una pessa en un acte titulada, *Un mosquit d'arbre*, la que fou rebuda ab gran aplauso per tothom.

Algun temps després, animat per lo bon éczit de son primer ensaig, va escriure una bella comedia en dos actes, titulada *Lo senyor padrí*, qual éczit va esser més gran encara que lo obtingut en sa primera obra.

Dats los primers passos en sa carrera d'autor dramátich, lo talent del senyor Feliu y Codina va aixamplar sas alas, y lo fins allavors modest autor va volguer demostrar al públich, que tant bé rebia las sevas obras, que era capás de posarse al nivell dels autors de fama, escribint lo preciós drama en tres actes *Los fadrins externs*, drama que fou molt aplaudit, y fins discutit lo fondo que entranyava, per presentar sobre las taulas un problema social de gran interés y transcendencia per Catalunya.

Los éczits cada dia majors obtinguts per lo senyor Feliu y Codina, varen produhir lo seu fruyt, com era d'esperar, y allavors ab una fecunditat extraordinaria nos va escriure *Lo Rabadà*, *Lo Tamboriner*, *La bolva d'or*, *La filla del marxant*, *A casa la sonámbula*, *La Tuna*, *L'esparver*, *Lo mestre de minyons*, y moltras altras que en aquest moment no 'ns es fácil recordar; totes en vers y en bon catalá, ab notable galanura de frase, y d'un mérit literari indiscutible.

Y no es solzament en lo teatre ahont ha brillat lo talent del senyor Feliu; com á novelista ha publicat també alguns llibres, com *Lo Rector de Vallfogona*, *La dida*, y *Lo Bruch*, que son un verdader tresor per las lletres catalanas.

Mes quan semblava que ja haviam disfrutat de tot lo que era capás de produhir lo enveja-ble talent del senyor Feliu, nos ha escrit ara últimament la preciosíssima comedia en quatre actes y en prosa, titulada *Lo gra de mesch*, obra que per si sola bastaria pera donar fama á qualsevol autor.

Ab ella lo senyor Feliu, ha donat un gran pas; ha fet veure, que pera lograr éczits no eran necessaris grans efectarros escénichs, y ha iniciat dintre del teatre catalá un nou camí de bon gust y discreció.

L'ILUSTRACIÓ CATALANA felicita de tot cor al distingit literat D. Joseph Feliu y Codina, y creu rendir un tribut al mérit de dit senyor, publicant avuy lo seu retrato.

Emilia Palau

Na Emilia Palau Gonzalez de Quijano, nasqué á Mayagüez (Puerto-Rico), ahont son pare exercí la medecina, y sa mare perteneixia á una de las més distingidas familias de la illa.

Essent encara Emilia Palau de molts pochs anys, se trasladá tota la familia á Espanya, donant probas la nena d'un cor notablement sensible é impresionable, apte principalment pera las inspiracions de la poesia.

Modesta y tímida per demés, no gosava trasladar al paper sas impresions, y per aixó es que no haje publicat cap collecció de sas poesias, ni com obsequi á l'amistat, lograntse tant solament que concorregués á algun Certámen.

Va contraurer matrimoni ab lo farmacéutich D. Frederich Prats y Grau, que fou una gloria científica, als 20 de Setembre del any 1877, y enviudá l'any 1881 als 27 de Novembre, ferintla la pérdua de son estimat marit al mitj del cor.

Lo dia 21 de Juny del corrent any, va pendrer l'hábit de novicia en lo convent de Fillas de María Reparadora, y morí als 31 anys lo dia 21 del passat Octubre.

Era son esperit ferm y caritatiu en alt grau, de manera que ja molt jove anava á visitar las casas dels pobres vergonyants, cercant ahont se amagava la miseria pera socórrerla personalment.

Era també una excelent filla y germana, ademés d' amorosíssima esposa, essent fàcil citar molts rasgos de son cor, que demostraven los nobles y tendres sentiments que alimentava.

Un de sos més vius desitjs, era morir en dia 21, perquè en tal dia va pendrer l' hàbit, y en diumenge, perquè en igual dia morí son marit, y Deu li va fer la gracia de que morís en diumenge y dia 21.

Trobatse encara molt bona, com si tingués un presentiment certíssim, se despedia de sa familia ab llàgrimes als ulls, si bé ab alegríia en lo cor, pensant que Deu la cridava, com en efecte no tardá en malaltirse y morir.

Conservantse inéditas casi totas sas poesías y treballs, sols després de sa mort, han anat descubrintse sos secrets literaris, essent algunas poesías escrites ja desde algun temps y altrás compostas en lo claustre, contenint un veritable tresor de sentiment y de dolor.

La composició que avuy reproduhim, proporcionada per sa familia, fou escrita alguns dias abans de que entrés en lo convent, y tenim l' esperansa de que la colecció serà completada.

Es digne de notarse que Emília Palau, encara que americana, vá tenir singular predilecció pera la llengua catalana, escribinthi la major part de sas poesías.

Entre los esmentats treballs deixá escrit un poemeta en castellá titolat: *La luz de la Gracia*, en lo qual campejanthi las galas de la poesia, descolla un esperit religiós, tot sentiment. Altre noveleta també en castellá, *Joselin*, es un aplech de tendresa.

Sa primera poesia fou composta en lo viatge á Mallorca l' any 1869, y la vá tenir celada per molt temps, fins que descobrintla á un de sos amichs que més l' apreciavan, aquest l' encoratjá, y á n' ell se deu que s' atrevís després alguna vegada á retirar lo vel de sa modestia.

Lo primer y darrer llorej, lo guanyá á l' Academia bibliográfica Mariana de Lleyda, en los anys 1873 y 1882, obtenint ademés en la mateixa Academia, los primers accésits á la medalla de plata, en los anys 1874 y 1875 y la medalla de plata l' any 1876; essent també premiada en los Certámens que tingueren lloch á Granada y Gracia.

Fou elegida Reyna dels Jochs florals de Barcelona, per lo llorejat poeta Angel Guimerá, l' any 1876, y, notables provas de son númen totas sas obras, la poesia que li valgué l' premi en 1882, es una tendríssima composició dedicada á la Verge y una derpedida al mon de sas glorias.

Castells en l' ayre

Rés més apropósit en efecte pera forjar-se aquellas invencions de la fantasía, que han sigut anomenadas ab molt acert, castells en l' ayre, que aquell estat de somnolencia ahont l' esperit treballa imperfectament, dominat per la fatiga del cos, y donantse apenas compte de lo que passa en lo mon exterior.

Fila llavors la fantasía, una llarga série de imaginacions més ó ménos falagueras, mes com totas van sens lo fonament de la veritat, ó de son comens, son veritables castells en l' ayre de elevadas torras y de bonichs marlets, mes sens basa de sustentació ahont cimentarse.

Andreu Balaguer

Vejes respecte á nostre benvolgut y malograt amich Andreu Balaguer, ab qui departirem moltes vegadas sobre assuntos històrichs ó literaris, y per qui teixirem també una modesta *Corona fúnebre* en la sessió que li fou dedicada per l' Associació catalanista d' excursions científicas, lo extens artícle necrológich, escrit per

son amich més íntim Anton Aulestia y Pijoan, en lo que 's posan de relleu sas qualitats més preuhadas.

Cavalls abandonats

Esfarehidora es l' impresió que causa aquesta escena, en la que un briós cavall lluyta ab la mort segura é inevitable dintre poch per lo terrible agulló de la fam.

Després d' haver fet llarch servey ab son company ja mort, convoyant los carros de l' artillería, al acabarse una acció, trossejats los armens, devorant las flamas bona part del camp y apartantse tothom d' aquell lloch de ruina y desolació, son inútils totas las forsas del briós cavall pera trencar las cadenas que 'l lligan, y pera fugir ab los demés, cercant un reclós, se avansa la mort á passos de gegant, y gota á gota tindrà d' entregarli tota la sanch de sas venas.

L' efecte pictòrich de aquest quadro, corra parellas ab la grandiositat de sa composició, y es per totas maneres recomanable.

Francesch Aragó

Ab referencia á la preciosa estatua d' Aragó, obra del reputat esculptor rossellonés Oliva, vejes l' artícle de nostre distingit colaborador D. Lluís Cutchet.

L' Inventari

Lo quadro titolat *L' inventari*, que lo notable pintor Eleuteri Paghano presentá á la darrera exposició de Nápoli, es altre excelent mostra de son talent artístich que li valgué ja una medalla d' or en altra exposició de Berlin.

Uns afanyats hereus de principis del corrent sigle, regiran las caixas y escriptoris del difunt pera notarho y repartirsho tot, observantse que fins una de las noyas prova com li anirá un dels millors vestits. Tot se treu de son siti ab afany y codicia, lo difunt resta ja olvidat, y aquest quadro que es de tots los dias, demostra bé per desgracia, la justesa ab que digué Cervantes: que lo gust d' heretar tempera molt la tristor per la memoria del mort.

La Valenciana

Seguint nostre propósit de donar á coneixer los tipos espanyols més caracterisats, avuy reproduhim lo de la florista valenciana, agradosa per sas maneres, algun tant lliure per son llenguatge algunas vegadas, mes generalment de bonas costums, francas y espansivas.

Sas faldillas florejadadas de vistosos colors, son mocador de crespó no ménos viu nusat detrás de la cintura, y son cap descobert, pentinat esmeradament y adornat ab alguna floreta, forman lo tipo característich de las fillas del Turia generalment blancas y de frescals colors.

Tríptich de mosaic

Encara se conservava en lo sigle xvi, la tradició dels preciosos tríptichs, que especialment en lo sigle xiv fóren l' admiració dels artistas, lluhint sas galas jatsia en delicadíssims esmalts, preciosos treballs de marfil ó delicats cisellats d' argentéria. Aixó no era més que una continuació dels díptichs que principalment d' ivori ó marfil se usavan ab tanta frecuencia desde 'l sigle vii y encara més antes.

En tals obras revestian las figuras singularíssim carácter místich, quan no predominava la riquíssima exornació de llurs regnadors, mes una volta comensat lo sigle xvi, donantse generalment més importancia á lo últim, prest decaygué també la puresa de l' exornació, cayentse en la prolixitat, com pot véurer en lo que reproduhim.

Italia no obstant afegí nou atractiu á sos tríptichs,

component las figuras ab menudíssim mosaic, que fins de prop simulava una pintura, y aquesta especialitat del art que encara 's cultiva ab gran éxit á Roma, avalorava ditas obras de una manera peculiar, y suplia ab sa perfecció las incorreccions del estil.

En efecte las influencias del nous estils y escolas pictòrichs, cambiaren casi del tot aquella manera ierática ab la que generalment fou pintada l' iconología dels díptichs, refugiantse aquestas tradicions á l' Orient y perseverant allí casi inalterables. Una de las últimas mostres d' aquest estil de transició, ho es lo bellíssim tríptich florentí de nostre grabat, ahont s' observan totas las alteracions y bellesas esmentadas.

EDUART TÁMARO.

ANDREU BALAGUER Y MERINO

SAS OBRAS HISTÓRICAS Y LITERARIAS

Travall llegit en la sessió necrológica que dedicá á sa memoria la "Associació Catalanista d' Excursions Científicas" lo dia 19 de Novembre de 1883

SENYORS:

Dentre 'l florit verger de las restauradas lletres catalanas, que treu cada any nova brotada, ha vingut ja la mort, ab sa má gelada, á arrencar alguns dels tanys que més ufana tenian, esfullant arreu dolsas esperansas y deixant sols trista melangia.

Un amich de l' ánima, un company afectuós de tots los catalanistas ha baixat á la tomba en la flor de sos anys, en tot lo brill de la inteligencia y en tot l' ardor y l' entusiasme d' un bon catalá. Tots lo conexiam, tots l' estimavam á l' Andreu Balaguer per son cor senzill, per sas costums puríssimas, per son tracte falaguer. Si algú personalment no 'l tractava, puix, home de casa, en ella feya sa perenne estada, prou que 'l tindria present per sos escrits que han figurat en totas las publicacions catalanas formals que aquí han aparegut, y li tindria simpatía per l' esperit de la terra que en tots ells se traslluhia.

Jo que tinguí la ditxa de coneixer desde que cursárem plegats en las aulas d' aquest Institut provincial; de que sas tendencias y aficions coincidissen ab las mevas; y de que, al despertar del moviment regionalista, batessen nostres cors al uníson y s' expandissen nostras ánimas en la idealisació del pervenir de la patria; que le he anat seguint en sa travallosa y curta existencia, repartida per complert entre 'ls debers de familia, las obligacions de sa carrera y sas aficions literarias; crech poder senyalar ab coneixement de sa verdadera importancia, en aquest acte solemne dedicat á sa memoria, tota la válua de la obra d' en Balaguer; como ho he fet en altra ocasió y á grans rasgos respecte de sa vida en general (1); crech poder presentar á la llum del dia los tresors d' erudició que nostre amich amagava baix la modesta forma de senzills treballs de periódich ó de curtas monografias, y 'm considero en lo deber d' aquilatar, d' aquesta manera, lo llegat literari del company que plorém, perquè, encar que sia dolorós, es precís reconeixer que la classe d' estudis á que ell ab predilecció 's dedicava no son los més coneguts per la generalitat ni pertanyen á la categoria dels que més contribuixen á donar popularitat á un escriptor.

Aném, donchs, á fer una excursió literaria per la série de las obras de n' Andreu Balaguer,

(1) *La Renaixensa* del diumenge 21 d' Octubre de 1883.

seguint un ordre cronològic, y, al complaurens en la varietat de llurs assumptos dintre de la unitat de la ciència històrica, y al notar la mestria y la consciència ab que están treballadas, haurém de doldrens, una volta mes, de la pèrdua que han sufert las lletres, ja que ellas tenian en Balaguer un conreador del temple d'aquells erudits que posaren los veritables fonaments á nostra historia, y, com aquestos y tal volta mes que aquestos, dotat d'un entusiasme ardent, fill lligítim de la actual renaixensa, que 'l feya insensible al cansanci intelectual y 'l portava á despreciar, ab nobilíssima meltrista generositat, la fatiga del cos per ell may coneguda.

* *

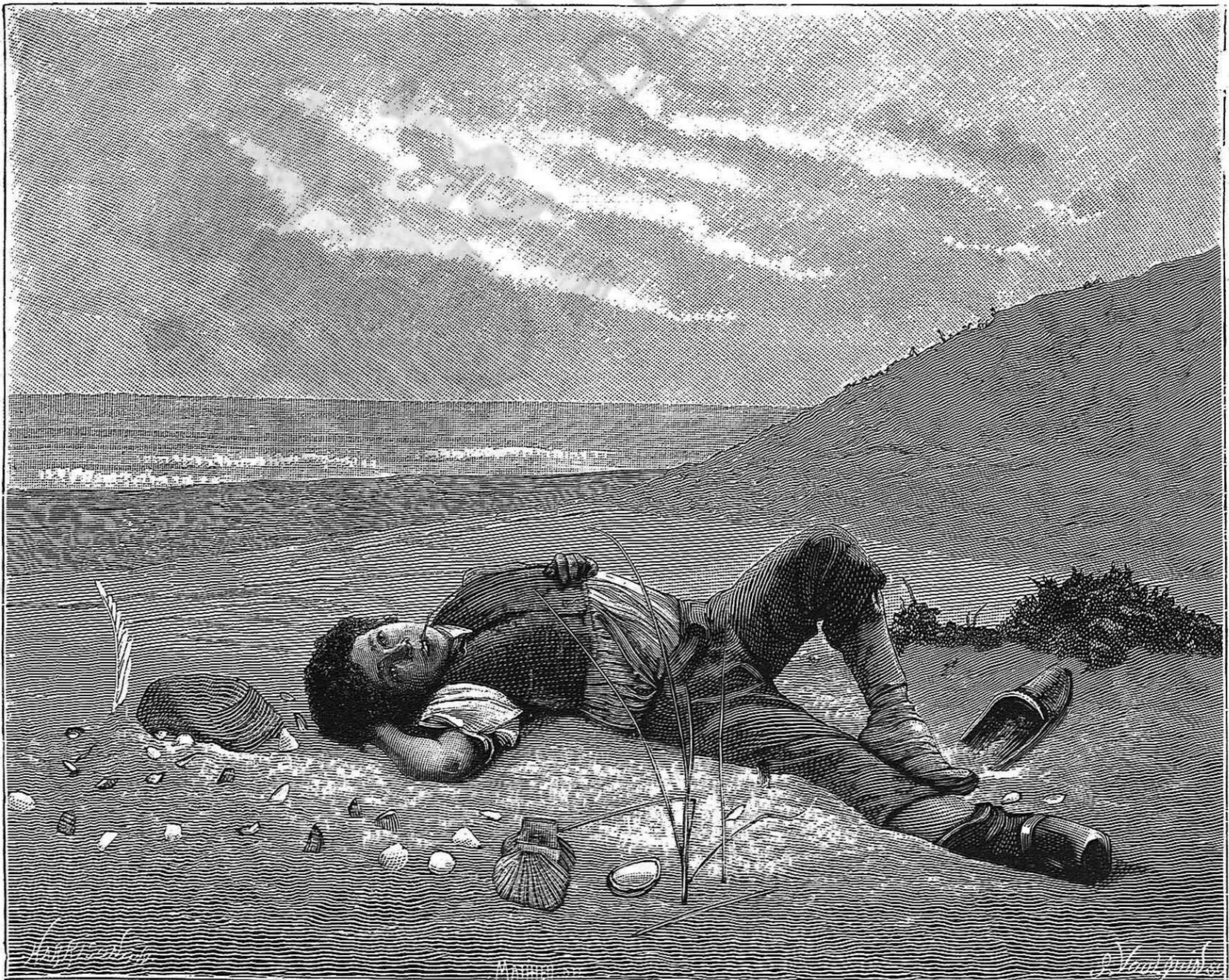
Abans d'entrar en l'exàmen que 'ns proposém, cal veure las condicions ab que 's desenrotllá l' instrucció de nostre amich, y 'l medi moral é intelectual en que aná formantse l'integritat de son criteri. N' Andreu Balaguer vegé la llum á Barcelona (31 d' Octubre de 1848) precisament en la época en que Espanya en general y en particular Catalunya, reposadas de una llarga guerra, comensavan á de-

D.ª EMILIA PALAU GONZÁLEZ DE QUIJANO

† 10 21 d' Octubre de 1883

dicarse á la restauració de llurs forsas, y las arts y las lletres podian pendre 'l lloch de las armas y de la política. Barcelona, reclusa encara al abrigall de sos murs, no havia tingut temps de pensar en mudarse l'antich trajo de sos vells monuments, y, si contemplava ab dol las ruinas d'alguns de sos millors edificis públichs, podia, en cambi, gosarse en l'aspecte de sa antiga fesomia. Ufanas se conservavan, també, las costums del avis, y ellas, ensempls que caracterisavan la vida de la ciutat, eran com una garlanda de bonicas flors que tendrament enliassava l'ahir ab l'avuy. L'actual cosmopolitisme, ab sa desesperant monotonía, no havia entrat á lluytar ab la pintoresca varietat de la societat d'aquella época, que respirava en general l'ayre de casa y sols d'ell rebia las ideas. Aquest cosmopolitisme, no obstant, s'entreveya ja en certas esferas políticas y científicas, mes, per sort, en las literarias havia adoptat nostra terra una tendència especial que, portantla á beure en las fonts del romanticisme alemany y escocés, l'havia inclinat á inspirarse en l'esperit del país, puix que la naturalesa y las tradicions de aquest res-

CASTELLS EN L' AYRE

ponian més armònicaments ab las de las terras de la altra banda del Rhin y ab lo modo de ser de la dolça y senzilla montanyosa Escocia.

Per aquells dias Piferrer havia llegat á sa pàtria, ab sa prematura y sentida mort, una pintura esplendent y viva de sas bellesas y de sos recorts, y una pléyade d' escriptors joves com ell y com ell amants de Catalunya, comensavan á despertar l' atenció del país, moventlo á recrearse y á estudiar en sa historia y en sa literatura, en sas cançons populars y en sas pintorescas usansas, en sa variada naturalesa ó en sos monuments característichs.

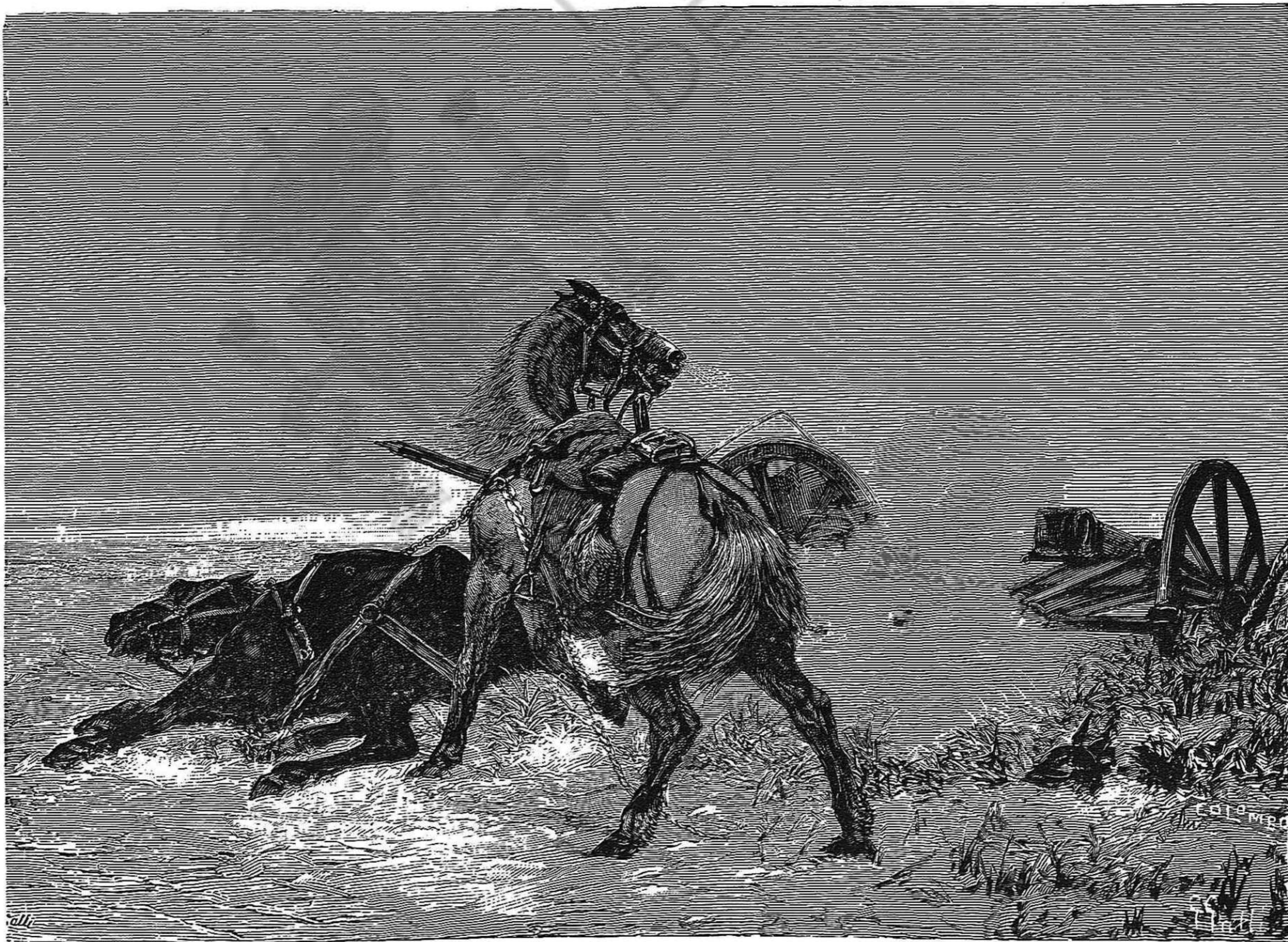
Nostre Balaguer, donchs, educat per sos pares D. Jaume Balaguer y D.ª Manuela Merino ab la exquisida sollicitut y ab la severitat carinyosa de las antigas familias de nostra classe mitja; vivint dintre d' una llar ahont sols dominavan la més pura religiositat y la senzillesa de las costums de la terra, se formá ab un cor sencer y bondadós y ab unas ideas exemptas de tota influència forastera. Son criteri fou, donchs, totstemp, constant en la fé catòlica; rigorista en la depuració de la veritat; rebut-

D. ANDREU BALAGUER Y MERINO

† lo 5 d' Octubre de 1883

jador de tota tendència estranya á la naturalesa íntima de la pàtria per la qual treballava. Y aquesta última qualitat no fou, en cap manera, obstacle abans al contrari sigué motiu de que sos escrits fossen especialment coneguts fora de casa. L' exemple de 'n Balaguer contesta victoriosament á tots los que, atacant de particularista la causa catalana, suposan que ella tendeix á aislarnos dels demás pobles. Precisament nostre amich, que escrigué sempre d' assumptos especialíssims de la historia, de la literatura ó de las antigüitats catalanas, y que en la inmensa majoria de sas disquisicions usá la llengua de la terra, fou, de segur, uns dels literats espanyols mes coneguts al extranger. Sa constant correspondencia y sas íntimas relacions ab los Tourtoulon, Allart, Morel-Fatio, Vidal, Liteaud, Pitré, Starrabba, Salomone-Marino, de Martino, Salinas, Bertolotti, La Lumia, etc., próvan que l' esperit d' afecte á Catalunya que animava sos travalls y en ells se traduhia, fou un incentiu més pera que aquells insignes literats acceptessin y busquessin sa amistat afanyantse en traduhir y considerar sas produccions, que te-

CAVALLS ABANDONATS

nian l'especial atractiu de la originalitat y la riquesa de datos. En l'estat actual dels coneixements han passat ja de moda las generalisacions del enciclopedisme: avuy los homens d'estudi cercan y trehuen á l'admiració dels sabis lo més petit exemplar de la naturalesa, lo més diminut detall d'una obra d'art, lo fragment més curt de la literatura erudita ó popular, com abans presentavan aquellas voluminosas obras en que, en vá, aspiravan á abarcar lo concepte verdader d'un gran tot.

* * *

Conegut ja 'l criteri moral y científich de nostre Balaguer, passém á ocuparnos de sos escrits, que, encara que repartits en articles y monografías per lo regular de curta extensió, forman un conjunt molt important pera la historia pátria, revelant en son autor qualitat excepcional.

En Balaguer entusiasta desde 'l primer moment de las ideas catalanistas, formá al costat dels que, pels anys de 1867, constituíen l'aplech que iniciá mes tart «La Jove Catalunya» y del qual surtí la revista, avuy diari, *La Renaixensa*. La primera manifestació pública y colectiva d'aquest grupo fou un modestíssim almanach que, ab lo títol de *La Xanfayna*, se publicá en lo citat any de 1867, y en lo qual aparegueren las firmas de 'n Ubach, Roca y Roca, Serra y Campdelacreu, Tomás y Salvany, Picó, Careta, Galí, Pau, Nanot, Martí y Folguera, Sellarés, ab lo pseudonim de *Fonrenad*, y del que escriu aquestas ratllas. En Balaguer hi colaborá ab un article titulat *Rondalla*, ahont desenrotlla una alegoria moral.

En l'any següent 1868, un trist aconteixement pera las bellas arts revelá en nostre amich al historiograf y al erudit. L'enderrocament de l'antigua iglesia de S. Miquel, que conmoqué á tots los amants dels recorts històrichs, lo ferí tan vivament que, posantse á treballar de ferm, publicá en lo *Lo Gay Saber*, revista que l'ardent catalanista D. Francesch P. Briz acabava de iniciar, las *Novas històricas referents á la capella que fou de Sant Miquel Archàngel de la present ciutat de Barcelona*. En aquesta monografía fá l' historia del monument desde sos orígens, citant tots los autors que d'ell s'han ocupat; transcribint textos trets directament dels arxius de la Catedral, del propi Sant Miquel y del Municipi, citant del primer una escriptura del sigle x, y describint l'edifici y 'ls objectes arqueològichs y obras d'art que contenia. L'èxit fou tan complet que 'l treball fou reproduhit en una revista arqueològica y se 'n ocuparen ab elogi otras publicacions, entre ellas una d'alemanya.

Desde aquesta publicació. *Lo Gay Saber* tingué en nostre amich un redactor actiu, que hi desempenyá 'l càrrech de Secretari, essent sa tasca, si molt important, poch visible al públich. Hi trobém d'ell en 1869 una *Cansó inédita d'autor desconegut* (sigle xv) y en lo *Calendari català*, que també donava á llum lo propi Sr. Briz, dels anys 1871 y 72 (1) dos interessants monografías per los datos desconeguts que contenen. En la primera: *Un paper vell*, nos traslada una acta autèntica de nostre antich Consell municipal, referent al célebre episodi conegut en la historia per «Vectigal de la carn» y segons qual document era 'l peix lo queviure sobre 'l qual versá la famosa contenció. En la segona: *De las antigas representacions dramáticas y en especial dels entremesos catalans*, després de ferse una lleu-

(1) La publicació dels calendaris se feya sempre abans de comensar l'any al qual pertanyen. Nosaltres nos referim al any pera 'l qual s'escrigueren.

gera ressenya dels orígens del teatre en general, se ordenan una munió de fetxas, datos y referencias sobre 'ls orígens de nostre teatre catalá en particular, y 's transcrihuen alguns contractes sumament curiosos respecte als entremesos que en certas festivitats, antigament eixían y en los quals deuhén anarsen á buscar los primers rudiments de nostra escena.

En 1871 aparegué la revista que, ab lo títol de *La Renaixensa*, venia á ser l'eco del element allavors jove del catalanisme, y en ella trobá desseguida nostre amich ample camp pera fer conceixer sos treballs, no solzament dintre de casa, sinó fora d'ella. En lo propi any lo veyém, en efecte, apareixer en sas planas ab una extensa transcripció de las ordinacions del fins allavors prou desconegut *Gremi y art dels corallers en Barcelona*, gremi del qual en Capmany sols ne fá una lleugeríssima menció, dubtant encara si 's constituí 'l tal; y en lo següent (1872) hi publicá uns *Documents inédits llatins y catalans sobre lo Monastir de Sant Llorens del Mont en lo Bisbat de Gerona*, y unas *Novas inéditas d'alguns eclipsis y cometes apareguts en Barcelona y de certas profecias indubitadas de Sant Vicens Ferrer*, útils, per una part á la historia de la astronomia, y, per altra, al coneixement de la vida d'aquell Sant.

L'any 1873 marca la fetxa d'una de las obras qu'en Balaguer elaborá ab més amor, y qu'es una verdadera gallardia d'erudició. Nos referim á la que porta per títol: *De la mort del infant en Carles, Llochtinent general de Catalunya, primogénit d'Aragó y de Sicilia y Príncep de Viana, ab novas de las solemniais exequias que li feren los catalans, segons relació d'un Cronista y altres documents contemporáneos (1461)* y que doná á *La Renaixensa*. Pera ferla consultá no res menys que vint y nou obras de diferents autors, desde 'l sigle xv al actual, qual ordenada série posa en una nota, y, regirant arxius, en particular lo Municipal, va vestint ab peregrins detalls y ab singulars tochs la relació extensa que de la mort d'aquell infortunat Príncep ne doná Joan Mayans, escrivá de la Casa de la Ciutat. En aquesta disquisició l'esperit de nostre amich se complagué en pintar aquella interessant figura del primogénit del rey Joan II, que ab tant dramátich relléu se destaca del fons obscur de sa turbulenta época, y ab quina ombra, dolsa y atrayent, simpatisan tots los qui füllejan nostres anals ab cor entusiasta y ab imaginació d'artista. Perque en Balaguer la possehia, com lo qui més, l'ánima ardenta per tot lo que tenia fesomia catalana ó responia al tradicional esperit de la terra; y allá, en lo íntim de sas investigacions, desplegava també un sentit altament artístich que 'l portava á dalirse en la troballa dels detalls pintoreschs que anava arrancant dels corcats pergamins, sorprenentlos en l'etern repós del vells arxius, com sorprén lo pintor ó l'escultor los més delicats perfils de la naturalesa, sorprenentla en sas púdicas y misteriosas bellesas.

Del citat any 1873 al 75 continuá colaborant en *La Renaixensa* y en lo *Calendari Català* ab articles sempre de assumpto nou, á més de las bibliografías que pera la primera escrivia. En la revista trobém un escrit á propósit *De la 1.ª edició dels Usatges, Constitucions y altres lleys de Catalunya*, ahont lográ fixar la ignorada fetxa de dit incunable, quals raríssims exemplars no tenen colofon, essent acceptada després sa opinió per personas tant competents com lo erudit P. Fita y lo entés professor Sr. Falguera; un *Fragment inédit de la IVª Heroïda d'Ovidi* treslladada al catalá en lo sigle xv y una noticia ó *Quatre paraulas sobre 'l Convent vell de Nostra Senyora y Ensenyansa* dadas ab

motiu de la venta y enderrocament d'aquest antich edifici. En los *Calendaris Catalans* de 1873 y 74 hi surt un estudi *De la Confraria de la casa del Senyor Rey apellada de Madona Santa Maria ab novas y mostras dels llibres manuscrits pera son regiment (1333-1432)* y en lo de 1875 hi inserta unas *Apuntacions de bibliografia literaria catalana (sigle xv)* cada una de las quals es una nova troballa, y 's refereixen: á la traducció catalana del Génesis; á uns Cansoners y un tractat de la Gaya Ciencia; á las obras de Sant Pere Pasqual, alegant datos pera confirmar que foren primitivament escrites en nostra llengua; al original de la Crónica de Tomich; y al autor de la curiosa poesia antiga *Testament den Serradell* que 'n Balaguer prova esser Fra Bernat de Vinclera.

ANTONI AULÉSTIA y PIJOAN.

(Acabará)

MA CASA

Valgam Deu quina caseta,
quina casa tindrè jo!
Ara ploro d'alegria
com plorava de dolor!
Ay, cor meu, que fort glateixes,
cor meu, que glateixes fort...
Digas á n'els qui m'estiman,
als qui m'ayman en lo món,
que la tórtora viudeta
ja te un niuet altre colp,
que ja sonriu falaguera,
que s'ha esbargit ja son dol
y no caldrá que li cerquin
una almoyna de consols,
ni ploraré tot cantantne
l'anyoransa de l'amor.
Ay caseta, casa meva,
quina casa tindrè jo!

Tot me sonriu aprop d'ella;
mon cor ardent quant n'es prop,
fot portant ferida oberta,
Deu meu, com me bat de gotj!

Será ma casa, caseta
com la que perdí fa poch:
tota plena de tendresa,
catifada de dolor,
benehida d'esperansas
y enriquida per l'amor;
mes no será, no, com ella
pasatjera com lo món,
no veuré no despareixer
ni fugir del meu entorn
com fum de un encens que crema
los trossets de lo meu cor,
tot alló que més aymava
ab la més dolsa passió
sols perqu' eran de mon àngel,
del meu benvolgut espós,
tot alló qu' era ma vida
d'esperansas y recorts.
Ay, nó, ma caseta nova
te una llum que may se fon
y tot quant dintre s'hi tanca
eternament son tresors.
L'aymador qu'allí m'espera
no me 'l pendrà, no, la mort,
y n'es un mar sa estimansa
de tendresa y de conort;
n'es una flama que crema
molt més viva que lo foch.
Cor meu, digas als qui m'ayman
que també 'ls aymo per xó,
mes digas com t'engrillonas
per servir á ton Amor.
Digá 'ls que l'Aymant qu'estimo
n'es més bell que l'àngel bó
y que guarda més riquesas
que jamay han vist los mons,
que té poder á la terra
fins per fer sortirne flors
al bell mitj de las espinas
de las que punxan més fort.
Ell m'ha promés estimarme
y jo lo meu cor li don.

Ell m' ha promés qu' á la Gloria
coronarà lo meu front.
Jo per ell me faig esclava,
jo per ell ho deixo tot.

En el portal ja m' espera
l' Esperansa un altre colp...
Valgam Deu, quina caseta,
quina casa tindré jo!

† EMILIA PALAU GZ. DE QUIJANO,
Viuda Prats-Grau.

Barcelona Mars 1883.

L' ESCULTOR ALEXANDRE OLIVA

LA estàtua del gran Aragó que reproduhim en aquest número, es una de las obras més notables que han sortit del cisell de Alexandre Oliva, un escultor catalá del Roselló, que viu á Paris, hont s' ha conquistat un nom conegut y respectat en tots los cercles artístichs. N' Oliva, fugint d' arriscadas empreses, s' ha cenyit quasi exclusivament á esculpir retratos, havent lograt un tal grau de perfecció que gayre be no hi há eminencia que no haja sigut objecte d' estudi en son taller.

Fill del Mitx-dia, reuneix á sa natural vivor la reflexió més propia de la gent del Nort, constituhint aquestas duas qualitats la base de son caràcter qu' ab l' ajuda de l' observació y l' estudi tan brillants resultats li está donant. En efecte, quan n' Oliva 's proposa immortalisar en un marbre ó bronze un personatge digne de tal honra, comensa per conexer y ferse seu lo geni, l' ànima que 'l vivifica, concebint després l' obra y modelant per últim, l' estàtua, de manera que física y moralment s' hi conega la figura que l' artista engrandeix.

Las esculturas de 'n Oliva estan escampadas per tot lo món y son innumerables; se 'n troban per los Museus, per las grans plassas y carrers, per los teatres y Academies, per los palaus y casas particulars. Y ja qu' entre nosaltres es tan poch conegut, no será en vá que citem las obras que més han contribuït á guanyarli la fama de retratista que tothom li reconeix. Aquestas son las estàtuas del *Venerable J. B. de Lassalle*, en marbre, á la Casa mare de l' Institut des Frères á Paris; *Le message*, en marbre, a l' Louvre; *St. Carlos Borromeo*, en marbre, á la esglesia de St. Albert á Porto; *Cordier l'hydraulicien*, en bronze, á Beziere; *Francesch Aragó*, en marbre, á Estagell; *L'abbé Degueny*, á la Magdalena á Paris; *Las quatre estacions*, al boulevard St. Michel á Paris; *La Mare de Deu de Font-Romeu*; *Jargot*, á la Casa de la Ciutat de Paris; *D. Alfonso XII* en trajo de cassa, y moltas otras; los bustos de *Rembrandt* y *Pere Ventura de Raulieu*, al Museu de Luxembourg; *Ricart Cobden*, *Aquiles Fould*, *Francesch Aragó* y l' *general Bizot*, al Museu de Versailles; *Colbert*, á l' Escola del mateix nom; *René Caillie*, á la Casa de la Ciutat de Niort; *Pelisson*, al Museu de Beziere; *D. Brial* y *Mgr. Gerbet*, al Museu de Perpinyá; *Lefuel*, *Frederich de Mercey*, *Amiral Paris* y *Damant Durville*, á Caster Brun (América); *Mr. y Mme. Lehmann y sos fills*; *St. Vicens de Paul*, al Museu de Lió; *Frère Philippe*; *Dr. Cazolas*; *Napoleon III* y l' *Emperatriu Eugenia*; *D. Alfonso*, á 12 any, al Palau de Castilla á Paris, y l' mateix després de la restauració, á Madrid; *Engelmann*; *Nicolau Poussin*, *Gerard Audran*, *Joan Goujon* y *Filibert Delorme*, al Louvre; *Cherubini*, al Conservatori de música, y molts més que formarian una llista llarguíssima; essent los últims que ha enllestit los de *Mr. Chevrel*, *Mr. de Lesseps* y *Paul Boiteau*, membre

del Consell d' Estat, pera continuar en son taller l' execució d' infinitat d' obras pendents, entre las que hi figuran los bustos d' alguns ilustres personatjes de la república vehina.

L' artista rossellonés es encara jove, y Deu sab las esculturas qu' han d' exir de las sevas mans pera major honra seva y de l' art catalá. Nosaltres, al publicar avuy la reproducció de la estàtua de Francesch Aragó, entenem no sols prestar un tribut d' admiració al talent colossal del gran geógrafo, sinó també donar un testimoni de apreci y de simpatía al distingit escultor.

EL BESO (1)

NOVELETA D' ALBERT SAVINE

AL golfo Juan, potser á cinquanta passas de la llegendaria olivera á l' ombra de la qual, desembarcant de la illa de Elba, Napoleon feu son primer son en territori francès, en una rica *villa* d' estil italiá, vivia, l' any 1879, la familia Cheyland.

A vint y dos anys, la senyoreta Margarida Cheyland comptava fins á trenta tres pretendents malastruchs; cosa qu' ella no oblidava, perque molts cops á la vetlla, estant en familia á la vora del foch, los comptava, ó com ella deya tot rient, «passava revista als seus enamorats.» Entre ells n' hi havia de tota mena d' edats y fortunes: grans propietaris, hisendats, fabricants, marinos, militars, advocats, notaris, metjes, artistas, banquers... y la bella desdenyosa, á cada nom que 'ls llabís materns pronunciaven, esclatava ab una rialla ó ab un acudit que posava en ridícul al malhaurat mendicant d' amor.

Prou rica pera poder triar, massa orgullosa pera poder estimar sens esser conquistada, la senyoreta Cheyland deixá un dia sas mofas. Feya un mes qu' un estranjer noble, lo marquès don Joseph Joaquim de Pimentel y Munilla, s' havia aposentat en l' Hôtel d'Orient, desplegant tal boato que enlluhernava ab son luxu y elegancia als habitants del golf Juan.

Alt, ayρός, moreno com un veneciá, ulls negres, africans, de cabellera abundosa y estufada, menava ell mateix dos magnífichs caballs, comprats á Orient en un de sos viatges, que deixá després creixer en llibertat en sos inmensos prats de Andalusia. Sempre enguantat de blanch, descobert lo cap, ó tot lo més cobert ab un panamá d' amplias alas, de pura procedencia americana, tothom l' hauria prés per un *conquistador* trasplantat y misteriós.

Las veus que corrian sobre 'l caràcter, edat y estat d' aquell espanyol eran per demés contradictorias.

Semblava d' uns trenta cinch anys.

Algunes paraulas arrancadas ab pena del laconisme de *Pedro*, lo criat mulato, únich que havia portat ab ell, deixavan entreveure pesars misteriosos que potser lo mateix criat no coneixia prou bé. Un amor desgraciat é impossible per una dona casada, ó per una cortesana, ab qui ell no volgué jamay unir-se, algun greu disgust de familia al qual pensá sens dupte sustreurers don Joseph, abandonant la seva patria y aprofitant un recien cambi de ministeri pera fer trossos l' espasa y deixar la marina; eran tal volta un dels dos ó potser los dos motius si ha-

1) Conegut ja de tot escriptor espanyol lo nom de Mr. Albert Savine com lo del més entusiasta propagador á Fransa de las literaturas castellana y catalana y 'l més discret y enterat de quants en aquella terra s' han ocupat de biografia ó bibliografia á nosaltres pertanyents; tenim especial gust en dar á conèixer avuy tant il·lustrat amich als lectors de L' IL·LUSTRACIÓ CATALANA com á escriptor de costums, traduhint la present noveleta que merequé aquest any l' honra d' esser premiada en lo certámen de *Digne*.

guesin sabut ben llegir á través de las reticencias del criat.

Ningú podia dubtar de la seva riquesa. Ocupant per ell sol tot un pis del Hôtel d'Orient, ahont es tan luxosa y cara la vida, encara per conveni especial va amoblarse enterament totas las pessas. Y dels enrahonaments de las criadas y dels mossos, resultava una descripció encisadora, enlluhernadora, paradisiaca de totas las maravellas que contemplavan sos ulls.

Tot lo que l' artista del cisell feu de esquisit en la Espanya moresca y cristiana, tot lo que 'ls damasquinadors, los pelayres, los tapicers d' antany han prodigat en treballs admirables, estava representat en lo parament dels salons, de las cambras y estradets. L' época de 'ls cascasons li havia proporcionat los teixits, los pulits miralls, sas tabaqueras ab miniaturas, barrejadas dins las *vitriñas* ab joyas cordobesas y granadinas, alfanges y cimitarras encrostadas de pedreria y perlas y cobertas de arabescos misteriosos.

Alonso Cano, Murillo, Ribera, Velazquez, Goya, alternavan en las parets ab Fortuny, Madrazo y tota la escola enlluhernadora de pintors contemporanis.

Quinze ó vint de aquellas perlas flamencas ó italianas que 'ls nostres museus son massa pobres pera comprar, representavan á Miguel Angel, Rafael, Ticiano, Durero, Van-Dyck, Van-Eyck, Van-Ostade, Ruysdael, Rembrandt, Steen, Rubens, Holbein, Teniers. Ni una sola tela francesa d' estil clásich: una *Revista de caballeria*, de Meissonnier, un *Soldat*, de Gerome, un *retrato de senyora*, de Carolus Durán, un *Alarb á caball*, de Fromentin, una *Fantasia*, de Regnault, una *Testa de nen*, de Bonnat, una *Pagesa*, de Jules Breton, una *Font*, de Henner, una *Dona nua*, de Lefebvre, unas *Ninfas dins del bosch*, de Corot, una *testa de Borratxa*, de Courbet... Per fi, al mitj del saló, la mellor joya de totas aquestas era l' obra d' un pintor desconegut. Duya per firma una creu, per data 1572. Una *Magdalena en lo desert*, ajeguda entre 'ls esbarzers, mostrant cruament un cos clapat de sang, blavejat per las dixiplinas, los peus esgarrinxats pel pedruscall del camí, lo pit caygut, magullat, descolorit per las maceracions, pels desitjos reprimits en los insomnis de nits sens fi y conservant en aquest estat de miseria y horror tota l' atracció voluptuosa, tota la pernicioso màgia dels fluïts amorosos, tota aquesta *música de la sang* que sols los pintors espanyols han lograt pintar, tot aquest acaronament manyach de sirena exaltada per abraçadas humanas. Un quadro esgarrafós que removia 'l cor de qui 'l mirava, tot ensemps Saffo inflamada de eretisme y mártir sabrejada pe 'ls butxins, mostrant alhora un espantós coneixement del vici y una rígida virtut d' esceta, monument pagá y trofeu de fé cristiana: inesplicable, inimitable, invencible, irresistible mestressa del pensament y dels ulls.

Sentint parlar de aqueix admirable museu y més encara de aquesta estranya pintura, descrita ab paraulas encobertas, comensá la senyoreta Cheyland á conèixer la existencia, 'l nom y la vida del estrany espanyol.

Ab aquella intuició de gata-moixa que tenen fins las més puras y candorosas fillas de Eva, compregué que ja no parlarian més clar devant d' ella, y que, fingint completa indiferencia, potser lograria millor saber lo que desitjava. Eixí, donchs, poch á poquet del saló, y amagada darrera la porta, ab la orella al forat de la clau, sentí efectivament á un amich del seu pare fer la descripció de la Magdalena.

L' ensendemá, guaytant á la carretera, asseguada al peu del balcó de pedra que hi havia al

cap del seu jardí, vejà per primera vegada passar al marquès, menant sos hermosos caballs, que corrian á desdir.

Al mes de Juny següent, la senyoreta Cheyland havia perdut ja aquest nom y era coneguda ab lo de Marquesa de Pimentel.

* *

En un dels caps de l'ansa que forma 'l golf, dalt d'una quasi illa ó turonet, unit per un pont extés demunt del ferro-carril y la carretera de Cannes á Antibes, s' aixecava llavors una especie de *chalet* de arquitectura caprítxosa y composta.

En lo reixat, colocat á mitj pont, lo viatger fent camí lentament en tilbury ó landó cap á la *Croissette* ó al golf, podia llegir en lletres d'or aqueixos dos mots: *El Beso*. En efecte, las onadas que venian á escarxarse contra 'ls rochs estimbats de dalt, pera defensar de las tempestats los fonaments de la finca, semblavan besar las arrels dels poch pins que quedavan com únich rastre de la petita pineda que calgué arrancar pera bastir en aquell morrot.

Allí era — com prou ho deyan aquells dos mots castellans — hont vivian lo Sr. y la Sra. de Pimentel. Ell hi havia trasladat tots sos tresors del Hôtel d'Orient, destinant també lo lloch de honor á aquella Magdalena. ¿Sabia ó no que era ella á qui debía de primer la curiositat y, després, l'amor de Margarida?

* *

Desde l'endemá de las bodas, la núvia passá del amor més desencadenat de novela, encara que disfressat pe 'l pudor, á la indiferencia completa, absoluta. Fins llavors, ella havia vist al caballer rodejat de una especie de gloria que l'engrandia y poetisava; però un cop apagada aquesta, per perfet que fos com home ja no pogué ell sostindre gayre temps lo paper d'héroie de novela; forsosament hagué de perdre y enxiquirse als ulls de aquella dona. Se deixá rendir massa aviat y ella, la que hauria estat orgullosa de sa dominació si li hagués sigut disputada, se 'n cansá tan prompte com se la vegé segura. Alguns passos en fals dictats per sa tendresa lo perderen definitivament, quan encara 's creya estimat, confiant, més que en sa bellesa y talent, en la seva afecció. meteixa que requeria un'altra afecció.

En lo chalet construhit pera ella y per un refinament de galanteria de amant, en la mateixa pineda, hont ella li torná 'l primer petó, visqueren molts mesos enterament l'un per l'altre. Indiferents de cop, las abrassadas, las festas, las follias, foren ben aviat excessivas; rendit pe'l foch de la seva passió se rebaixá quasi fins á las súplicas, però Margarida massa orgullosa pera voler mostrar que li faltava quelcom y que res anyorava, no gosava á refusar aquellas festas.

L'imaginació de la jove en busca d'un ideal nou se pará de cop com succeix sovint sobre un jove ros, de poca apariencia, mil vegadas inferior á don Joseph. L' Andreu sens dubte l'estimava de debó: sa radiant bellesa de rossa, li conquistava tots los cors, no volia donchs pas gayre mérit seguir un camí tan dols y fácil. Rodant tot lo dia y, per altra banda, sego com tots los «predestinats,» lo marquès no pensava en vigilar la seva dona. La historia de aquest adulteri fou la de tots los adulteris. Los dos

FRANCESCH ARAGÓ — ESTATUA D' OLIVA

PER J. PAHISSA

amants jamay se juraren un pur amor: may pronunciaren semblant paraula; no 's tractava sinó de amistat ferma y bona. L' Andreu procurava aprofitar los més petits descuyts. Ella, qualsevols que fossin sos sentiments y desitjs secrets, semblava no aspirar á més que á sa estimació, però no es méns cert que un jorn se trobá compromesa sense ni somniarho per una de aquellas trahicions dels sentits ab que acaba inevitablement tota amistat entre la gent jove y de sexo diferent.

Traducció per NARCÍS OLLER.

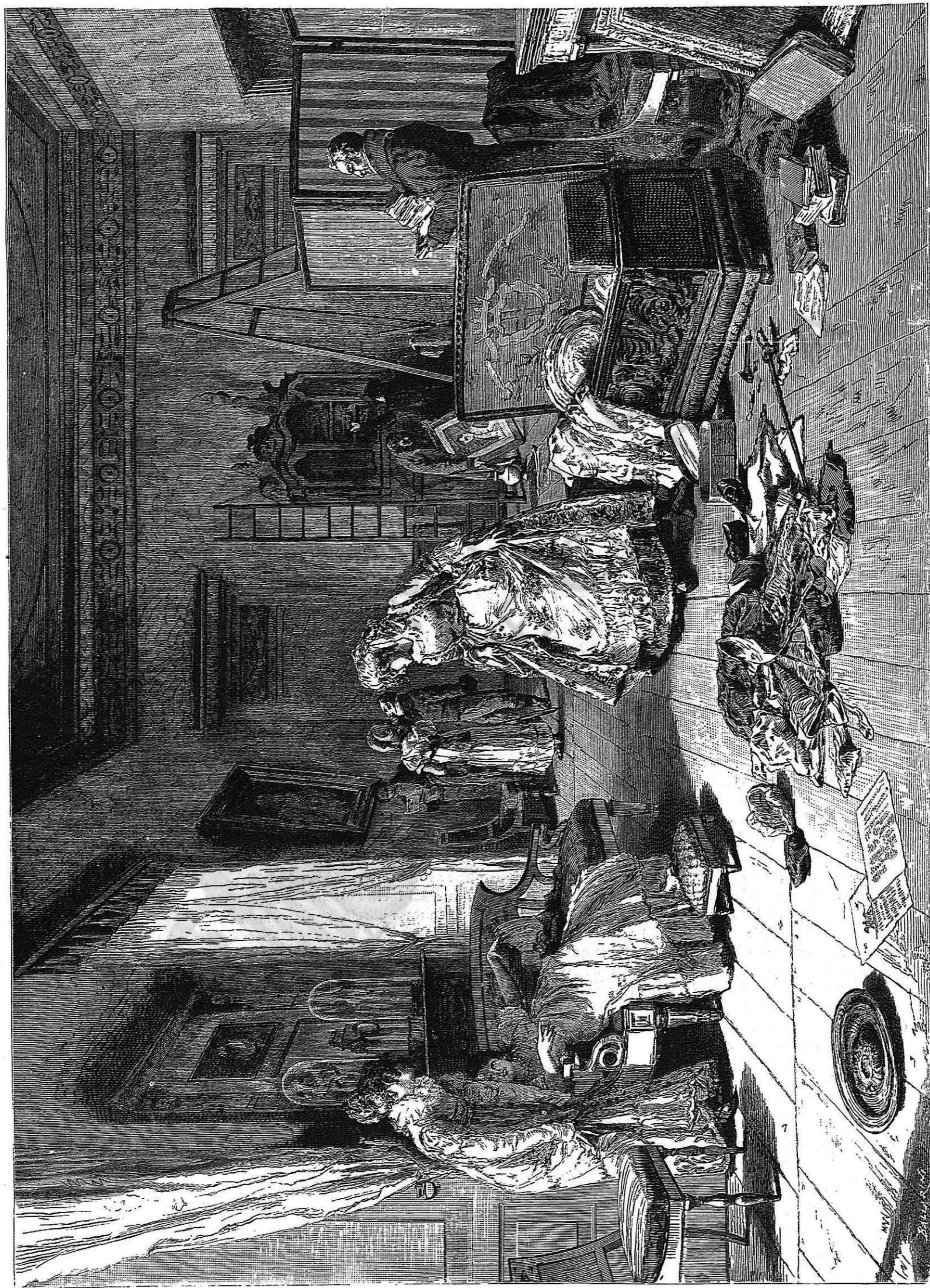
(Seguirá)

Á PROPÓSIT DE LA ANADA
DELS
CATALANISTAS IBÉRICHS
AL ROSSELLÓ

Continuació

MARTINE, vistas las conseqüencias de l's excessos demagógichs, compregué perfectament sa part de culpa per haber poetisat de una manera massa favorable, á vegadas en notori detriment de la justicia, certas figuras de la revolució francesa en la sua Historia dels Girondins; y solemnement demaná perdó á Deu y als hòmens de haberho fet. Y aquí tenim altre de tants exemples que ensenyan com judicar y ésser just no es sempre cosa fácil, ni per' los esperits més elevats. De tots modos, la canalla tumultuaria de París podia en aquells jorns estar de enhorabona; llavors tingué un plaer que pocas vegadas pot procurarse en tant alt grau, lo de injuriar á tot moment durant alguns mesos á un govern supremo en sa majoria compost de hòmens, que podian estar més ó méns illusionats respecte á llurs teorías polítichs y al estat verdader del's esperits en aquell temps, però formant ab tot un gran conjunt de incontestables dots, de generosas y patriótichs aspiracions, com raras vegadas, guardada la proporció del número, se haurá vist en cap altre país en aquest sigle. Sols que, ja ho habem dit, la demagogia ha de ésser fiel á sa naturalesa; com més elevació moral y mental troba, més s' irrita, més tremendos son los accessos de l'hydra, fins que se li xafe 'l cap. En aquells dias l' oracle era Proudhon, de gran talent sens dubte, però de major extravagancia encara, y de una superbia sens límits com á gimnasta polítich ó literari. Ab qualsevol pretext la persona més distingida per la sua intelligencia rebía de ell certificats de ignorancia ó de imbecilitat absoluta. Y aixó ho fehia Proudhon sens gran malicia, puix en realitat no era pas *tan diable com negre*. Soviny eixían de sa ploma grosserías absurdas y extranyas blasfemias, porque 's parlés d' ell, més per vanitat que per mal cor. Per ell, al començament, no hi havia

res sagrat sinó 'l poble de las últimas capas, lo proletariat únicament, del qual pretenia ésser á tot cost lo primer representant. Y en efecte, succehí que la demagogia de França, y encara la de Europa, que ningú deu confóndrer ab la democracia honrada, no juraba sinó per Proudhon, proclamador arrogant de la *anarquia* sistematizada, de la negació de tot govern; y sobre tot, enderrocador audás de lo més digne de respecte en l' edifici social. Los enemichs de Deu estaban contents, porque aquell profeta de demolició, cridaba: *Dieu c'est le mal*. Los enemichs de la llibertat estaban contents, pe

L' INVENTARI

que al reproduir las cínicas excentricitats de Proudhon, la major part barbaritats velles presentades ab forma més ó ménos nova, podian dir als seus adeptes: Aquí teniu un liberal, y ara veuréu lo que vol dir *liberalisme*. Y Proudhon estava per sa part contentíssim, perque 's vehia una celebritat, una potencia en sa patria y fora d'ella. Però, aqueix mateix home, tan amant, tan entusiasta del poble indigent, de la ínfima plebe, al baixar al sepulcre deixá un llibre, més tart donat á llum, ahont ab la sua amenitat característica diu *violas y flors*, sobre l'objecte de son apassionament de altre temps; y parlant del poble francès ab un menyspreu que poch, encara que fossen enemichs, gosarian imitar. Si l' poble hagués fet tot quant lo filosof del orgull y de la inexperiencia pretenia, ja haguera sigut altra cosa; de manera que l'gran panegirista del proletariat soberaníssim, l'Hércules que venia á destruhir ab la sua poderosa clava tots los mónstruos de la superstició, particularment religiós, acabá fent lo mateix que aquella pobre gent de las comarcas més incultas, á qui si l's Sants de la sua devoció especial no concedeixen tot lo quel's demanan, després dels elogis més calorosos, acostuman dirigir á llurs imatges una lletania de impropis. Es natural en certs caràcters anar als extrems, y prescindir per complet del que n's diu l'antigua sabiduría: *In medio tutissimus ibis*.

També l's hòmens del Govern provisional molt prompte s' veieren insultats per aquells qui més los aclamaren al principi, fentse especialment burla d' Aragó, com á encarregat de las armas, segons habem vist; dirigintli los *purs* tota classe de invectivas y de amenassas; rebudas sempre, no cal dirho, ab la dignitat del varó d' Horaci, ferm en son recte propòsit, y encastellat en la justicia. Aragó no ignoraba pás lo que eran y son en tots temps falsos apóstols de liberalisme; y ningú millor qu' ell ha comprés la vilíssima naturalesa de Marat, per exemple, entregant fins á la fi dels sigles á la maledicció de la bona gent aquell *Amich del poble*, qui precisament havia començat la carrera política protestant contra las llibertats populars.

A Francesch Aragó podia entristirli la baixa turbulencia, però sabia bé lo que era.

Certas publicacions, y no únicament las dirigidas á infortunadas multituts, venian plenas de bufonadas per haberse confiat lo referent al ram de Guerra á un hòme civil; com si la Gran Bretanya no fos una nació sèria, libre y poderosa, encara que generalment estiga allí en mans de un hòme civil aquest ministeri. Pochs hòmens, ben poch, se haurian trobat que coneguessen més á fons que Aragó, en la sua adolescencia brillantíssim alumno de la famosa *Escola polytécnica*, las questions d' armament y defensa, las de fortificacions de plaças, de ponts, carreteras y ferro-carrils, de canals, de ports, de fàros, y tot lo relatiu á ciencias militars; habent sigut examinador en la célebre Escola de Ingeniers d' exèrcit en Metz, y encara ab molta freqüencia consultat per los diversos ministeris de Guerra y de Marina sobre assumptos científichs, pertanyents á un y altre. Es dir, que ningú podia tenir major competencia que Aragó en la part més essencial de cosas de guerra, tan terrestre com marítima. Y la rahó es ben senzilla; no hi havia ningú que l' sobrepujés en lo terreno de las ciencias físico-matemáticas; tenint donadas de la sua superioritat repetidíssimas probas, en practica com en teoria. Per altra part, no era pas innovació molt extraordinària lo confiar á Aragó lo referent á las armas; no havia sigut ja ministre de Marina molt ans de Aragó l' illustre geòmetra Monge?

Vingueren las terribles «jornadas de Juny» y

tothom pogué véurer si 'l sabi catalá, president de la *Comissió executiva*, anaba tranquil y resolt, com lo més ferm capitá, devant de las tropas á atacar las barricadas; no extranyantho pas gayre aquells que coneixían un poch la sua vida. Ja en l' aspecte físich mostraba Aragó eixir del motllo dels millors catalans de la velluria; no massa carns, bons nervis y elevada estatura. Tenia la cara verdaderament hermosa, però de hermosura viril; ulls radiants de inteligencia y encara de bondat, puix si per lo cap tant valia, no valia ménos per la elevació del cor, com ja habem vist. En quant á valor personal, á serenitat en los perills, ja fou l' admiració en la sua primera juventut d' uns moros argelins, més ó ménos piratas, ab qui tingué que fer forçada navegació ab motiu de desagradables aventuras, en gran part dimanadas de son inextingible amor á la ciencia.

Eixas aventuras, referidas més tart per ell mateix, soñ una verdadera *Odisea*, ahont se veu que ocupat en la célebre medicció de un arch de meridiá, tenia que viurer alternativament en punts elevats y deserts de Catalunya, Aragó, Valencia y Islas Balears, exposat á no poch perills. Se ha dit de un gran general, esser molt de admirar que dormís ab tota tranquil·litat la nit precedent al dia de una gran batalla, després de fets los preparatius per la mateixa; bé podrém donchs nosaltres dir que per part del jove astrónomo hi havia també algun mèrit, quand tenia á poca diferencia la mateixa edat del vencedor de Rocroi, en dormir sens enuig en una pobre barraca en despoblat, en territori no sempre libre de malfactors, encara donant més d' una volta acullida á algun dels bandolers més temibles, que repentinament se li presentaban armats de cap á peus per passar allí la nit, sens alterar lo seu repós ordinari terroríficas historias que de segur estaria acostumat á ohir desde l' infancia sobre facinerosos espanyols. Aixís es que aquestos, al ser testimonis de tanta imperturbabilitat, y fentse perfectament càrrech del extraordinari estoïcisme, lo tenian per un ser superior, com en efecte ho era; y si bé l's manifestaba que realment era de nacionalitat francès, ab motiu de parlar la llengua de Barcelona y de Valencia, quand lo trobaban en llurs excursions, lo saludaban com á persona per ells sagrada, dihentli afectuosament: «Deu lo guard, don Francisco.» Sens dubte influhían en aquella gent de mala vida encara altres móvils que l's impulsaban al respecte, á més de la serenitat del ínclit rossellonés; però la veritat es que en totas parts res sol tenir la mateixa gent en tanta estima, com un hòme que no té may por.

Y de eixa fortaleza de ánimo lo jove Aragó tingué que donarne probas més d' una vegada. Sens aquesta qualitat, y sens lo coneixement de la nostra llengua, que era també la sua y del's seus pares, la que tota la vida parlá de bona gana, molt probablement no hauria pas tornat á França. Habent marxat de Espanya lo seu mestre y amich l' illustre Mr. Biot, qui havia vingut ab ell de Paris per la gran operació ja indicada, al tornarsen contiá á ell sol l' acabament de la mateixa; y la primera y terrible explosió de la guerra de la Independencia trobá al nostre sabi en Mallorca, en una de las suas estacions astronómicas, prop de la ciutat de Palma. Bé li valgué á las horas esser de cor fort, y li valgué ademés la llengua catalana; començant per ell desde aquell instant un llarch encadenament de contrarietats y desgracias per mar y terra, desgracias que li impediren durant molt temps tornar al seu país; però sostingudas sempre ab valentia, en las situaciones més espinosas mostrant un ingeni verdaderament

marvellós, y vehentse obligat més de un cop á salvar de tristos incidents ó de malas mans las fullas dels seus preciosos càlculs astronómichs, ab lo mateix afany ab que Cámoens procuraba salvar del naufragi l' immortal poema. Aludint als treballs que en aquells temps passá Aragó, nos han vingut naturalment á la memoria los treballs d' Ulisses, com se haurá vist; y lo fet es que moltes vegadas, en ocasions ben difícils, al llegir l' «Historia de ma joventut,» un veu que l' admirable matemátich de 22 anys poch té que envejar al madur y experimentat espós de Penélope, en quant á prudencia, enteresa y fecunditat de recursos; com succeheix, per exemple, quand en mitx de un interrogatori dels més sèrios, Aragó s' posá á cantar, en una vila de la nostra costa, en Palamós, una cançó catalana que li ensenyaren los pastors de Ibiça; fentho de tal modo, que al ohirlo natural de aquella isleta, jurá que l' cantor havia d' ésser indispensablement un compatrici.

Y aquí advertirém, á propòsit de aqueix recort consignat per Aragó, estant ja en los últims anys de la vida, que en ningun dels molts païssos per ell recorreguts, segons escriu á continuació, ha trobat tan verament poétichs als pastors y pastoras com en la terra ibérica; elogiant, á propòsit de aqueixa particularitat, á tot lo poble d' Espanya, per la rica sava que l' nudreix.

Tal era l' hòme á qui pretenían intimidar lo any 48 vils avalotayres, moguts per caps de motí, á qui en determinadas épocas tot contribueix á fer lo caldo gras; y aixó s' verifica principalment quand rében estipendi per més de un conducto, aixís de dreta com d' esquerra.

Molt antes de fundar Pitt gran esperança en l' anarquía de Paris, era sabut ahont conduheix l' extremisme liberal; essent repetidíssimament y en tots temps averiguat, que 'l medi liberticida més segur es la llicencia. La veu del bon sentit ha declarat hi ha molts sigles: *Ne quid nimis*; rés d' excessos, y no obstant, hi ha doctors que 's fan un nom y una fortuna predicant que de llibertat may n' hi ha prou. Com l' ofici produheix á proporció de la suma d' ignorancia y de malicia campejant en los distints païssos, hi ha terras en las quals l' explotació de la mina sol ésser fructuosíssima, per l' explotador, s' entén. Y veus aquí, com á cada pas hi ha motiu de recordar la solemne advertencia anteriorment commentada: *Et nunc, Reges, intelligite; erudimini qui judicatis terram*.

Eixos accents, útils per reys y jutges, útils sobretot per nacions que volen saber quinas vías son las saludables y quin es lo pas que portan; eixos accents, repetirém, aquestas grandiloqüencias, á la hora present son poch de moda; avuy se ha de donar als remats altra pastura, perque *nous avons changé tout cela*. Avuy, més que la veu d' antichs profetas del bon seny, será, per exemple, escoltat de preferencia, en no pocas regions del globo, aquell qui en la substancia cride: «Pobres carreters de la rutina, que ab tanta freqüencia anau per los camins trabant las rodas, tingau ben entés que l' gran medi per evitar volchs es deixar que vage l' carro ab multiplicada velocitat sens que cap obstacle l' deture, ni quand més prop está de precipicis.» Y aqueixos crits de *Araojats*, aqueixos nous pregons, aqueixas singulars ensenyansas, alguna vegada se ha vist que poden eixir de ahont menos un esperaría, de allí ahont més deuría imperar lo sá judici, esser més d' obligació la sabiesa. Però, quand tals cosas succeheixen, es que indubitablement s' acostan dias bíblichs, sobre tot, los de la *verga de ferro*, anunciats en lo mateix lloch de l' Escriptura en que s' dona l' gran consell als poderosos de la terra.

Aragó no podia sinó sentir despreci, mesclat no obstant de viva pena, per la infame cridoria que contra ell y contra los seus millors companys se alçaba, l' any 48, per carrers y plaças de París; cridoria sempre la mateixa, y que ell estava ben acostumat á calificar degudament en las biografías que, per son càrrech de secretari de la Acadèmia, había escrit de molts illustres sabis; entre los quals n' hi había, com es molt natural, sacrificats durant la revolució del passat sigle al ídol sinistre, erigit durant massa temps en las esferas mateixas del poder, per eterna vergonya de la nostra especie.

Aragó sabia bé lo tribut que habían hagut de pagar al govern del terrorisme los acadèmichs; coneixia perfectament la tràgica mort de Brochard de Saron, de Lavoisier, de La Rochefoucauld, de Malesherbes, de Bailly, de Condorcet, assassinats ab satánicas apariencias legals, y per tant ab irrisió de la justícia; confirmant ab horrenda claredat aquellas condemncions una veritat ben antiga; á saber, que la tiranía roja es com la blanca, que son realment idènticas, que en res se diferencia llur abominable nivell, que es igual lo seu horror per tota superioritat honrada, intelectual ó moral, segons ab tanta evidencia ho demostra la lectura de las vidas escritas per Aragó de un modo digne de Plutarch; essent l' inolvidable catedràtic, lo Director del Observatori de París, ell mateix un caràcter eminentment plutàrquich, un home en tota veritat de la antiga estofa, á cap héroe de l'illustre biógrafa grech inferior en generositat innata, en magnanimitat unida á la senzillesa més pura, en espontaneïtat de desprendiment, en entusiasme per tot lo bó y lo laudable, en cordial amor á la part del poble més desvalguda, y qual ben-estar ardentment desitjá tota la vida.

Ja ans de las jornadas de Juny, de las quals habém fet menció, tingueren lloch altrás, las de Juliol del any 30, essent á las horas lo poble de París y las tropas manadas per Marmont, testimonis del civisme de Francesch Aragó, quand aná á trobar en mitx de la terrible lluyta y tenint de la má á un seu fill de poch anys, al célebre general per demanarli, en nom de sants principis, una suspensió de hostilitats fratricidas. En realitat, fora ben difícil trobar un cor més brau, y al mateix temps més generós, que lo d' En Francesch Aragó. Y, extranya coincidència que ensenya quinas singularitats té á vegadas la Historia; com si hi hagués en lo nom de Aragó quelcom de màgich, de generador de sentiments heróichs; en certs dias de pública emoció, de entusiasme general, sentense dins de Perpinyá grans y nobles crits de Viva Aragó! donats sobre tot desde que hi ha també allí la sua estàtua, per los fills de la vila y de tota la demarcació de que ella es cap; es dir, precisament lo crit mateix, exactament igual al que en las grans ocasions donaban llurs ascendents, en especial quand en los negres dias de Lluís XI, en lo cruel siti de que ans parlábam, morian de fam ó de feridas; bé que per aixó conservant sempre en llurs pits lo sant foch, segons aixís consta en escrits venerables, de una autenticitat que ningú posará en dubte. En los Dietaris de la antiga Diputació de Catalunya, conservats en lo nostre Arxiu general, en lo día corresponent al 13 mars de 1475 se llegeix lo següent: «Aquest jorn la vila de Perpinyá se doná als capitans del Rey de França...» Aquí se commemora á continuació en lo Dietari la valentíssima defensa, fins que no quedá en la plaça un sol animal inmundu per sostenir las forças dels sitiats; pero nunca, se segueix dihent, «los poblats en dita vila perderen la devoció é fidelitat de la Corona d' Aragó, ans morintse la gent de fam sempre dehian:

Aragó! Aragó! fins al darrer badall; causant en los veents é mirants la maior dolor del món, é los qui restaven vius eren tant despoderats de corporal virtut, que á penes podien exercitar les armes...» Sí, los defensors de Perpinyá, la *Fidelíssima*, aprofitant l' últim resto de flama vital, encara al càurer morts, pronunciaban héroicament lo gran nom patriótic: Aragó.

Gent de la qual tals cosas poden consignarse, y que tals invocacions pot fer en los últims instants, es evidentment de bona fusta; y be demostren eixos victorejaments del sigle xv si los nostres passats sabían compendrer tot lo sentit de la máxima romana: *dulce et decorum pro patria mori*. Y aquí dirém que los *vivas* del's rossellonesos del sigle xix son en tot conformes als del's seus antecessors; uns y altres son homenatge justíssimament prestat al mérit, á la virtut, al honor, al patriotisme, á tota classe de noblesa en las suas manifestacions més elevadas. La veritat es que los catalans de més enllá del Pirineu, al aclamar en la present centuria y en la capital del Rosselló, á aquell á qui més ha estimat y admirat per sa legítima gloria tot un Alexandre de Humboldt, porta un nom com no n' hi ha cap en Europa de més alt; essent cabalment lo nom mateix de un realme al que quatre cents anys enderrera aclamaban intrépidament, com acabam de véurer, los defensors de Perpinyá; realme que tampoch en aquelles edats era inferior en gloria á ningún altre de la terra.

Tal es la realitat històrica, com es igualment la realitat històrica que la dinastia successora de aquella gran dinastia qual línea masculina acabá ab Alfons lo *Batallador*, fou per sas privilegiadas dots digníssima de ocupar un trono, sens sollicitarlo; tenintlo per sos propis mereixements, nó per violència ó per insidia. Se oferí una corona, que era de reys sens dubte, y reys que habían governat á la forta gent dels furs de Sobrarb, feyna per tant no massa fácil. Y la nova dinastia del país de mes enllá del Cinca era ja la vella dinastia catalana. Las pibillas del casal del antich Aragó, be podían, sens valerne ménos, unirse ab los hereus del casal de Barcelona. Ja en lo sigle quart de la nostra era, segons se veu per autors de aquells temps, á la població situada al peu de Montjuich entre l's dos rius, li dehian la ciutat dels richs barcelonins: *divitum barcinonensium*.

Tot portant modestament sols la corona de comtes, es ben sabut que quand se verificá la unió de Petronilla ab lo nostre Ramon Berenguer IV, qual familia governaba també á las horas la Provença, fèhia ja temps que los Berenguers eran per tothom reconeguts en Europa com á prínceps soberans, de fet y també de dret; com es sabut igualment que, en quant á sang, no n' hi había pas de més valenta, ni tampoch més generosa. Sens dubte los richs-hòmens y cavallers de la primitiva terra aragonesa, imitant las famosas paraulas de l' avis homèrich, ahont á propòsit de unas nobles armas se fa referencia al gran desafortunat de Roncesvalls, haurían pogut dir de la reyal corona del gran vençut de Fraga: *Nadie LA nueva—que estar no pueda— con ALFONSO á prueba*; En Ramon Berenguer IV hi había estat moltes vegadas á proba, y ab los mes forts lluytaires. Per có ningú pot trobar extrany que, tractantse de tals familias y de tals pobles com l' aragonés y l' catalá, vinguessen després las épicas grandesas.

En lo sigle xvii l' holandés Hugo Groci, al dedicar á Lluís XIII la sua obra tan celebrada: *De Jure belli ac pacis*, li dehia: «Després del realme del cel, lo de França no té superior.» Nosaltres, lo que podém dir y repetir del realme d' Aragó, entés en la totalitat de sos dominis du-

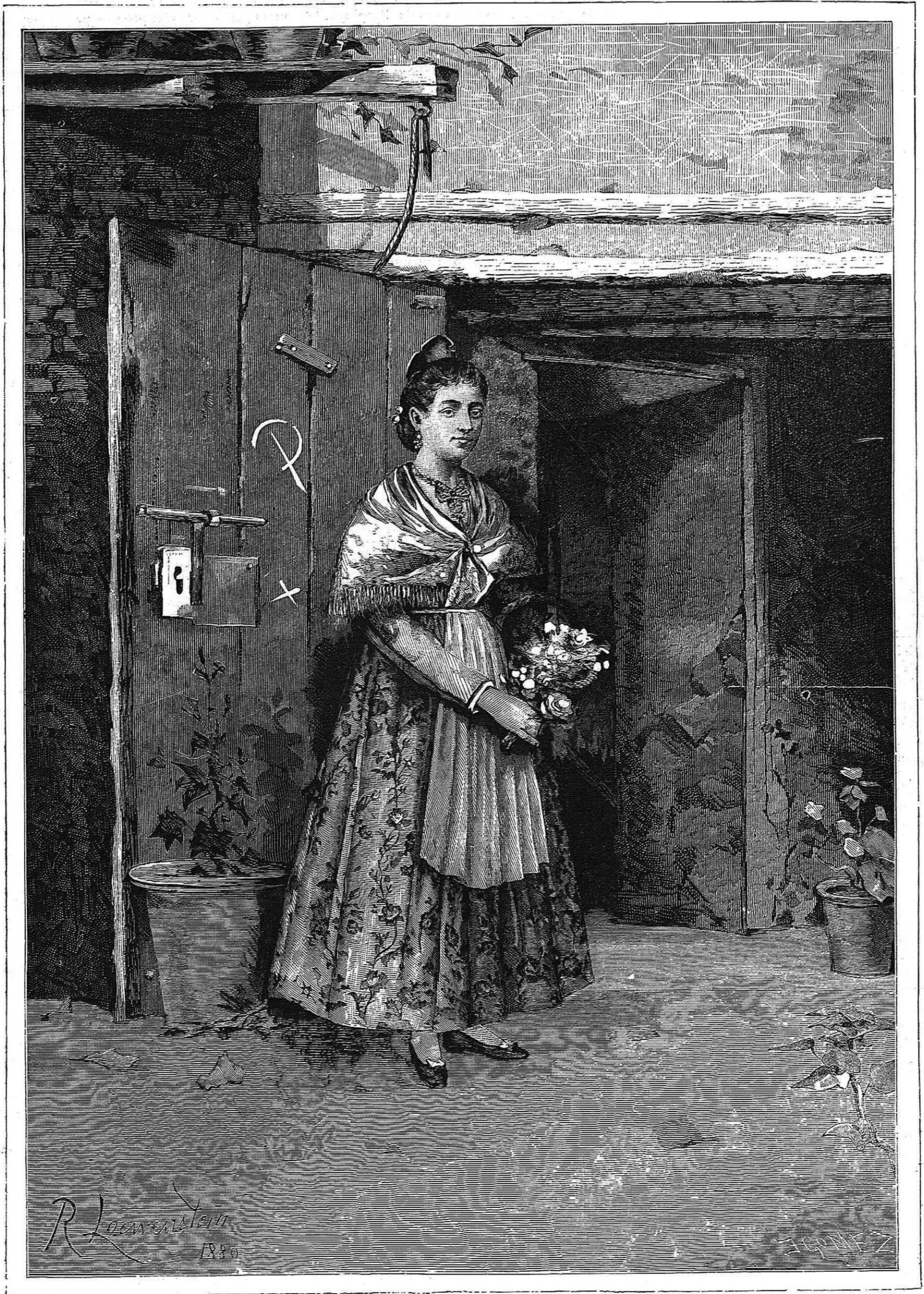
ran los sigles xiii, xiv y encara del sigle xv, es que no n' hi había cap, segons ja crehem haber dit, quals habitants fossen superiors á los de aquest mateix en respecte al dret, en apassionament per lo verdader progrés, per l' independència nacional y las llibertats públicas; sens haberhi tampoch altre país que sostingués per mar y terra son lloable ideal ab major energia, ni major constancia. Negue tot açó qui vulga; jutges de altrás terras, imparcials y competents, així també ho declaran. May ha faltat qui tingué empenyo, en tots conceptes ben poch honrós per cert, en falsejar la Historia, però lo sol de la veritat dissipant los mals núbols, á la fi recobra son imperi la justícia. Las imposturas que se han arribat á escriurer, donantse com á fets històrichs, son infinitas. Y la nostra antiga dinastia era ben digna del's pobles que regía. Era una de las dinastías més illustres de la terra; era la dinastia catalana que, després de més de sis cents anys de senyoriu, fou en la vila de Casp tan lamentablement destronada; era la dinastia tan acostumada á conduhir las nostras hosts á la victoria, reconquistantse pam per pam la terra, y després conservantse, contra los més formidables enemichs; era la dinastia qual representant, al acceptar la má de la filla de Ramiro, senyora de una gent que encara avuy no n' hi há de més valerosa, li ofería solament una corona de comte ó de marqués, però ab un joyell que prohoms de Barcelona anaban á posarhi, y com ninguna reyna ni emperatriu en aquells temps ne tindria altra millor; lo *Libre del Consulat*, joya tant més preuada, quant per lo brill que anaba á despedir, be podria considerarse com lo més esplendent faro de la civilitació cristiana en lo mar mateix de la civilitació, segons ha sigut justament anomenat lo Mediterrani, que en efecte tant illustres platjas banya, y que un dia los catalans miraban com teatro de llurs principals gestas; de manera que sens molta jactancia, quasi haurían pogut dir també de ell «lo nostre mar» *mare nostrum*, que així dehia la gent del Capitoli en los grans dias de la majestat romana. Així es que las famosas paraulas atribuhidas á Roger de Lluria eran molt arrogants, sens ningun dubte, però no eran pas tan vanagloriosas com podria semblar, á primera vista, á aquells que estiguessen poch enterats de la vida del Nelson del sigle xiii.

La dinastia de la que anam parlant era la de En Jaume Primer, pare del poble, lo qui dehia que los prínceps de la sua familia tenian per primera regla en la guerra morir ó véncer, regla que per cert no olvidaba pas son fill y successor En Pere, de qui ha pogut dir ab tota justícia lo Dante en un vers immortal:

D' ogni valor portó cincta la corda.

Si, humanament pensant, lo destronament de la familia dels nostres comtes-reys es, als ulls de la rahó imparcial, un del's fets més tristos de la Historia; augmentant encara eixa tristesa lo crim del castell de Xátiva, ahont fou contra tota lley divina y humana assassinat, y de una manera que fa erissar los cabells, lo malaventurat presoner descendent en línea recta de varó del mateix *Conquistador*, qui may haguera pogut imaginar que al péndrer en bona guerra al moro aquella fortaleza, prenia un lloch horrible ahont había de tenir tant temps dolorosa vida, y encara més dolorosa mort, lo pobre comte de Urgell, privat durant molts anys de tot consol humá, abandonat de tothom, y essent precisament lo qui més recordaba, per sa natural bondat y per son aspecte físich, al gran rey, qual nom á més portaba.

Sabem que todas las humanas grandesas acaban un dia ó altre, però sembla que l' admira-

LA VALENCIANA

TRÍPTICH DE MOSAICH

ble dinastia de Barcelona mereixia millor fi. No faltaren al descendent de Jaume Primer las simpatias del poble, en qual fidelitat ja en vida tant confiava lo bon monarca, puix al publicarse solemnement la declaració en la iglesia de Casp, es ben sabut que l' poble en general no ocultá pas la sua desaprobació, no obstant la maravillosa eloqüencia y la gran fama que tenia lo jutge encarregat de donar á coneixer la sentencia, invalidada devant del Tribunal de la Historia per lo que resulta de documents irrecusables, invalidada per la manifestació del verdader inspirador del judici, lo mateix Pere de Luna, quand al creurer vil procediment d' en Ferrand lo que no era més que fatalitat, exclamá irós: *Ex nihilo feci te...* «Jo t' he fet de no res, y ara tu, en recompensa, me abandonas tot sol en lo desert.» Y aquí prescindim de que dita sentencia ja quedaba en realitat anulada, virtualment cassada per los vots del arquebisbe de Tarragona, y sobre tot d' en Guillem de Vallseca, lo més competent del's nou jutges de Casp en la qüestió de que s' tractaba. De tots modos, crehem haber dit, encara que més sumariament de lo que hauriam volgut, lo suficient per fer compèndrer al's qui no estigan prou enterats de aquestas cosas, si tenían bons motius los sitiats de Perpinyá de donar en altres centurias vivas á Aragó, llavors crit per excelencia patriótic, y de esser entusiastas los habitants de la preclara vila per la gran agrupació, simbolisada en la famosa bandera dels quatre pals de sang, en significació de que la gent á la sua bona ombra militant, estava sempre disposada á escampar efectivament la sang com aygua en honor de la patria, y dels principis sens los quals no hi haurá may en cap país més que remats d' esclaus. Y per cert que l's catalans de l' altra banda en tots temps se distingiren per llur adhesió á la patria comuna, y per consegüent al's reys, que eran la sua personificació més eminent. Habém vist ab quan admirable constancia batallaban los rossellonesos baix lo régimen de la nova dinastia, de la del Infant d' Antequera; y en quant á la antigua, á la que fou víctima de la declaració de Casp, ells, los homens de Rosselló y Conflent, la habian de considerar en realitat quasi com més especialment sua que los altres regnicolas, puix habia eixit del peu del Canigó, de eixas montanyas sagradas, fonts perennes de força y de poesia; que així com donan naixement á rius d' aygua fertilisadora de molta terra de la llengua nostra, han donat també naixement á rius de gloria, que banyant en son curs á través de las generacions ab sas vivas y saludables onas lo gran cor de la Patria, ennoblint á sos fills, disposantlos per las accions generosas, per las altas empresas, han fet que sian nostres Anals, durant la Edat Mitjana, deis més rics del món.

LLUIS CUTCHET.

(Acabarà)

HÓ VEUS? (1)

Si t' ho he dit deu mil vegades!
lo vi vell es lo milló;
no té 'l món bones glopades
com la bota del recó:
es un dot de la velluria
qu' á través de la centuria
guarda encara la ranció.

Veus? tot just hem fet la prova,
y ja brillan nostres ulls,
l' alegría se 'ns renova
y la sanch repren sos bulls;

1) Copiem aquesta poesia del llibre titulat LA COPA, qu' acaba de publicarse.

y mos dits tenen fal·lera
ab ta hermosa cabellera
que me 'ls lliga ab sos embulls.

Ho veus ara? no'ho sabias
que l' amor rendís axí?
de se' esquerpa, qué 'n treurías,
si 'ls teus ulls diuhen que sí?
Déxa fer, donchs, á mos llabis,
y agraheixo als revesavis
que sabian fe' aquest vi.

FRANCESCH MATHEU.

UNA BROMA

COSTUMS DE BARCELONA

Continuació

II

AQUELLA mateixa nit s' estava en Senespleda en lo café de Colon saborejant un *veguero* de mitj ral, y á glopets la *copa de pobre* qu' havia fet després del café, tot enrahonant de bo y mellor ab son company Mary y accedintse á sí mateix en mohiment y vida.

La seva barbata semblava més lluhenta; enquadrant sa cara viva y esgroguehida, d' ulls negres, bellugosos y atrevits, dessota d' aquell front ample, atravesat per una certa arruga que no solia eixir més qu' en circumstancias graves, quan tenia d'espriemer l'última expressió de son verb bullanguer y embolicayre ó la darrera idea de la seva imaginació trapassera y ardidada.

Mentres parlava en Senespleda, se 'l escoltava 'l seu amich atentament y ab lo cap baix tot jugant ab lo platet del sucre.

—Creume,—deya en Senespleda,—dels mansos podia esse 'l regne del cel, però lo qu' es per ara en la terra hi fan poca cosa y si t' pensas que la fortuna ha de durte á casa alló que desitjas, vas ben equivocad. En la carta t' ho diu ben clar, «Mary, si 'm vols, demanam;» tu l' estimas, donchs *pècho al agua*, y cap á casa seva á demanarla. Ara ja tens acabada la carrera; la teva familia está bastant bé y tu no ets un monstre... donchs ¿de qué tens por?... Lo qui no s' arrisca no passa 'l mar, y ella ben clarament s' esplica, que lo qu' es de pels á la llengua sembla que no 'n te pas gayres; pobre noya; si no ho formalisas un xich, ja s' acabat tot.

—Be, no; si ja ho veig.

—Ho veus, però no 't mous. Y si no 't bellugas... *volaverunt*.

—Tot lo que vulgas,—deya l' infelís Mary tot amohinat no més que del pensament de veures devant de la mare de la Pepeta,—peró ¿ab quina cara m' hi presento á casa seva, qué 'ls hi dich?

—¡Ah! mira, 'l que vulgas, que... que jo m' hi vull casar, per exemple.

—Peró si no es aixó: y si 'm diuhen que no, ¿cóm quedo?...

—Si fa ó no fa, com ara. Ves que t' ha dit la Marieta, que de carta ja no 'n rebria cap més, perque ella li te prohibit... y que per altra part te rahó la xicota. Tu passarias fent l' os tota la vida, y aixó, noy, no pot ser.—

Lo pobre Mary 's revolcava frisés per la cadira.

—Be, mira, no te 'n recordis més,—mirantlo fit á fit y com si 'l volgués fascinar.—Per mí, si vols, ja s' ha acabat... jo, més tonto de parlar... enrahonem d' un altra cosa... ¿Vas anar al Rigoletto? Que 'l canta be 'n Massini, —talerejant,—*Bella figlia del amore*...

—¿Y si li escrivés una altra carta?

—¡Pseh! No contestará, y farà bé.

—Peró si hi vaig ¿qué 'ls hi dich? No sabré per ahont comensar.

—Aixó ray; comensa com los sermons... ab una llatinada. ¡Farás molt efecte!

—No, no estich pera bromas ara.

—Be, donchs, qué vols que t' diga jo ara, si 'm vens ab aquestas ximpleras. Ves cóm comensarás... Demanantla: net.

—Be, però...

—Ja veuras, noy, no m' amohinis... ¿Me vols creure? deixaho corre' y feste capellá.

—No, home, no; deixarho correr, en cap de las maneras...

—Peró vina 'm aquí, home, no sigas babau-cistella. ¿Que no ho veus que quan ella t' parla tant clarament es perque ja n' haurán parlat ab la familia? ¿Que no ho entens que sa mare ja ho sab y hi vindrá bé? De segur que desde que t' ha escrit la carta, que t' estan esperant. Vaja, no seré jo qui t' fihí 'ls meus plets: ets massa ignocent.

—Be, ja veurás, déixam' hi pensar. Demá veurém.

—¿Demá?... lo mateix que avuy. Vesthi pensant y que passem dias y que passi l' oportunitat.

—No sé que ferme... Demá pendré una resolució.—Tot aixecantse.—¿Que vens?

—Be; be; ja ho veurem... No, jo 'm quedo. Adeu.—

Encara no havia girat l' esquena en Mary, que ja eran á la taula tots los tabolas de la dispesa que s' esperavan per aquells voltants.

—¿L' has convensut?... ¿Hi anirá?... ¿La demana?...

—Aixís, aixís; diu que demá... ¿Vols anar á fer un partit de caramolas, Roca?—dirigintse á un dels que havian arribat,—anem al Suís.—

Y tota aquella tropa alegre y avalotada isqué del café.

L' interés de 'n Senespleda en fer demanar per son amich Mary á la Pepeta, anava molt més enllá d' una broma, encara que ell volgués donarli caràcter de tal.

La Pepeta era la filla única de una senyora viuda que havian conegut en Mary y ell aquell hivern en una tertulia.

Allá la vegeren com á una de tantas, y encara que potser en Mary arribá á pensar que li agradava, las cosas no haurian passat á lo que varen passar, fins al extrem de ser rivals els dos amichs y companys de dispesa, si las circumstancias no ho haguessen arreglat á la seva manera.

Casualment en Mary, dos ó tres dias després de la reunió, sapigué ahont vivian aquellas

senyoras, per donar la casualitat de veure la Pepeta en lo balcó, y com se trobava en lo camí que feya pera anar de la dispesa al café, la vegé repetidas vegadas. Realment ell ja l'havia notada en la tertulia, per més que sens intenció y aná naixentli un interés pera véuerla que 'l conduhí á fershi trobadís, si abans la veyá no més que casualment.

Franch y senzill com era, 'n parlá á en Senespleda y fins s'hi feu acompanyar en las escursions que feya pera véuerla. Hi consentí aquest indiferent y distret, però tant li feu notar l'altre las qualitats de la noya, que al últim succehí lo que necessariament debia; que insensiblement s'hi aná aficionant fins á trobar-sen tant enamorat que imaginá suplantar al massa confiat Mary.

Tirá sos plans en Senespleda comprenent clar que debia obrar ab astucia y de amagat, ja que la seva conducta no era pas la més digna y lleal.

En Mary se havia graduat aquell any de advocat y á ell li faltavan encara dos cursos de medicina, de manera que mentres l'altre era ja un home de carrera y ademés fill únich de uns acomodats hisendats de Coilbató, ell no era més que un pobre estudiant cabaler que després de una esquifida llegítima no podia esperar de casa seva res més que bons consells.

Tot aixó ho havia pesat en Senespleda sense ferse il·lusions ni castells en l'ayre, de manera que prengué la caritativa resolució de desacreditar al seu amich, únich medi que ell creya propi pera lograr sos fins.

Embolicayre y xafarder, aná contant á tots los companys de un en un las relacions de son amich, per aquell cantó que compregué més ridícol, interesantlos en la broma que ja havém presenciat, y que consistia en recullir las cartas que escribia en Mary y donava á la criada de la noya per que las fes á mans de la senyoreta, pera ferne aquell us tan poch delicat que se 'n feya en la dispesa. Rebia la criada las simuladas respostas que li donava en Senespleda, entregantlas al confiat Mary per verdaderas cartas de la Pepeta que ni podia somiar fos objecte de tal combinació.

Aixís anaren seguint uns quans mesos de mentidas relacions, fins que al últim quan en Senespleda cregué arribada la época oportuna, tractá de persuadirlo de que anés á demanar á la noya.

A aquest punt havian arribat un y altre, servintse de tots l'espeditiu Senespleda pera lograr sos fins, fent creure á uns que sols era

una broma y al altre inspirantli sempre més confiansa en lo bon resultat de son amor, perque aixís quan cauria en lo ridícol de dirigir-se á una familia que ni 'l coneixia fos tant tremenda la relliscada, que no tingués cap manera d'adop y ell pogués aprofitarse de la cayguda del seu company, pera seguir un camí desembrassat y sens entorpiment tant gran com hauria sigut la presencia de 'n Mary.

FRANCESCH DE BOTER.

(Seguirá)

TEATRES

Liceo

Desde la darrera revista ha continuat fent las delicias del públich *L'Amleto*.

Be's deixava veure que seria la obra de la temporada, quan menos per los *diletanti* los quals cada dia admiran mes á la Vitali y s'admiran mes al veurer interpretar lo personatge de Shakespeare tan fidelment á Pandolfini. Recordem lo dit en la revista anterior y assegurem desd'ara que no's tornarà á posar de temps un'altre obra de una manera tan satisfactoria per l'art.

En *L'Africana* alcansaren senyalats aplausos la Singer per lo calor ab que cantá la obra, y per la correcció y bon gust que diu la cansó del segon acte y la romansa final. La Torresella, en lo paper de D.ª Agnés, contribueix en gran manera á lo efecte del final del segon acte. Pandolfini está bé en tota la obra, mes especialment en la escena y balada del acte segon. Lo mestre festejat en l'*unisono* fins á repetir-lo duas voltas. Los coros perfectament.

Principal

En la opereta *La figlia de madame Angot*, feya lo paper de esbirro lo artista Pastore, que fa de una manera tan acabada lo sargento en *Fatinitza*, al qual aconsellem que ja que Deu li ha donat estro y gracia natural no te cap necessitat de carregar fins á la xocarrera los tipos que desempenya servintse de barrets y mangalas desmesuradas y gestos y muecas mes propias de pallasso de circo de caballs, que de graciosos de teatro. La verdadera gracia ja la porta ell á sobre, ab aixó no ha de fer mes que copiar los tipos del natural que be'prou caricaturas hi ha en la societat que no portan barrets jegantescos, ni vesteixen armillas grogas ni corbatas vermelles. Un gesto ó una paraula fet ó dita á temps fa mes gracia que totas las xocarreries de graciosos per forza. Creguins lo senyor Pastore y li assegurem la carrera, que los artistas com ell no hi son espessos en lo teatro.

Circo Barcelonés

La companyia que dirigeix lo Sr. Moragas ha posat en escena, entre altres obras una joguina titulada *Ellos y nosotros*, que la única cosa que te de particular es que está ben ecxecutada especialment per part de la Sra. Martí de Moragas, que canta una cansoneta francesa, ab la gracia y naturalitat de una parisien.

Una joveneta (la Sta. Perez) comensa la carrera en aquest teatro. Si estudia y no s'amana que 's lo mes perillós, creyem que se li espera una carrera lluida.

Romea. — Teatre Catalá

LO GRA DE MESCH, comedia en quatre actes, original de D. Joseph Feliu y Codina.

Ab desusada ansia era esperada la primera representació de aquesta comedia tan per part del públich en general, que sempre espera anhelós los estrenos, com per part de los amants de las lletas catalanas que 's prometia: quelcom de bó de una producció firmada per un dels nostres primers autors dramátichs catalans. A més, un altre estimulante afilaba la curiositat natural de aquesta part del públich, tal era lo ser la comedia escrita en prosa.

Si se hagués tractat de un actor novell ó que 'l tal tingués dificultat en la versificació haguera desaparegut lo natural incentiu del públich, però tractantse del Sr. Feliu, que tothom coneix per la seva galana manera de versificar, ningú abrigava lo dupte de que lo estar escrita

la comedia en prosa, fos per dificultat de rimarla.

Certament lo éczit més satisfactori y complert no sols confirma lo que ja se esperava del autor, si no que acrecentá la seva reputació de prosista y autor dramátich y axó que ja la tenia molt alta y ben fonamentada lo Sr. Feliu avans del darrer estreno.

La primera calitat de la comedia, segons la nostra manera de veurer, es que tots los personatges son real y positivament veritat. Tothom los coneix, en totas las comarcas de Cataluuya hi ha batlles com lo Cristet de la comedia, mangonejadors com lo Sr. Eudalt, sembradors eterns de sisanya com lo apotecari y béns ab pretensions de rabadans que son portadors de atxa eterns á qualsevol que siga pendonista en la llarga y variada professó del mon.

Lo Sr. Feliu, á qui tothom reconeix privilegiat talent y un cap mol seré, es per lo tan gran observador y com en *Lo gra de mesch* ha buidat las impressions recullidas y alimentadas en lo caliu de son cervell, los personatges de la seva comedia se han acomodat també á los actors que hem vist, per primera vegada en lo Teatre Catalá, que en la primera representació ja estava cad' un engaltat ab lo tipo que representava, lo qual permetia al actor estar ab lo desembrás natural y fer totas aquellas finesas que generalment no surten fins que la obra está com se sol dir en caixa.

L'altra calitat recomenable de la obra es lo assumpto que es no sols de aquesta época present, sinó vici de tot temps y conegut de tothom. Axó acompanyat de un diálech animat y natural fan que en lo día del estreno, comensant per los aristarchs més senyaladament eczigents y acabant per lo jovenet que comensa á paladeixar la literatura hi hagués tal conformitat de parers que la crítica d'entrate sols se hagués de alimentar de petits detalls de la obra ahont tal vegada trobavan insignificants defectes los que tenen la desgracia de no poder veurer més que lo que toca á terra y encara en lo sol lloch que irepitxan.

La obra del Sr. Feliu enclou també altra transcendencia y es la tal lo fugir del efectisme; si ab aixó s'ha proposat l'autor ensajar aquest género, deu estar satisfet del resultat.

Consti que nosaltres al abonarlo no ataquem lo efectisme, en primer lloch perque es una manifestació de talents superiors, y en segon perque te gran escabrositat material de portarlo á llum una volta concebit.

Bona prova 'n son los autors extranjers com Víctor Hugo, Escribe, Dumas (pare) Bouciardhy y otras primeras plomas, com també ho han probat aquí ab gran éczit nostres primers autors catalans, inclós lo mateix autor de *Lo gra de mesch*.

Tots los actors en general se esmeraren en desempenyar de una manera acabada son comés sobre tot lo Sr. Goula que desempenyá lo tipo més acabat de la obra; Fontova en lo del Sr. Eudalt y Soler en lo de diputat. Lo senyor Virgili també treu bon partit de lo paper de apotecari, que es lo personatge escrit ab més esmero. En Fuentes fa lo seu paper de jove esbalotat y poca solta com ell acostuma á fer los tipos semblants.

Felicitem de debó al Sr. Feliu y esperém que animat per l'èxit obtingut, nos dará novas manifestacions de son talent de autor dramátich, per enriqueix lo Teatre Catalá ab obras d'aquest género que juntas ab *Lo gra de mesch*, *L'àngel de la guarda* y *La pubilla del Vallés*, formarán un hermós ramell per nostra escena catalana.

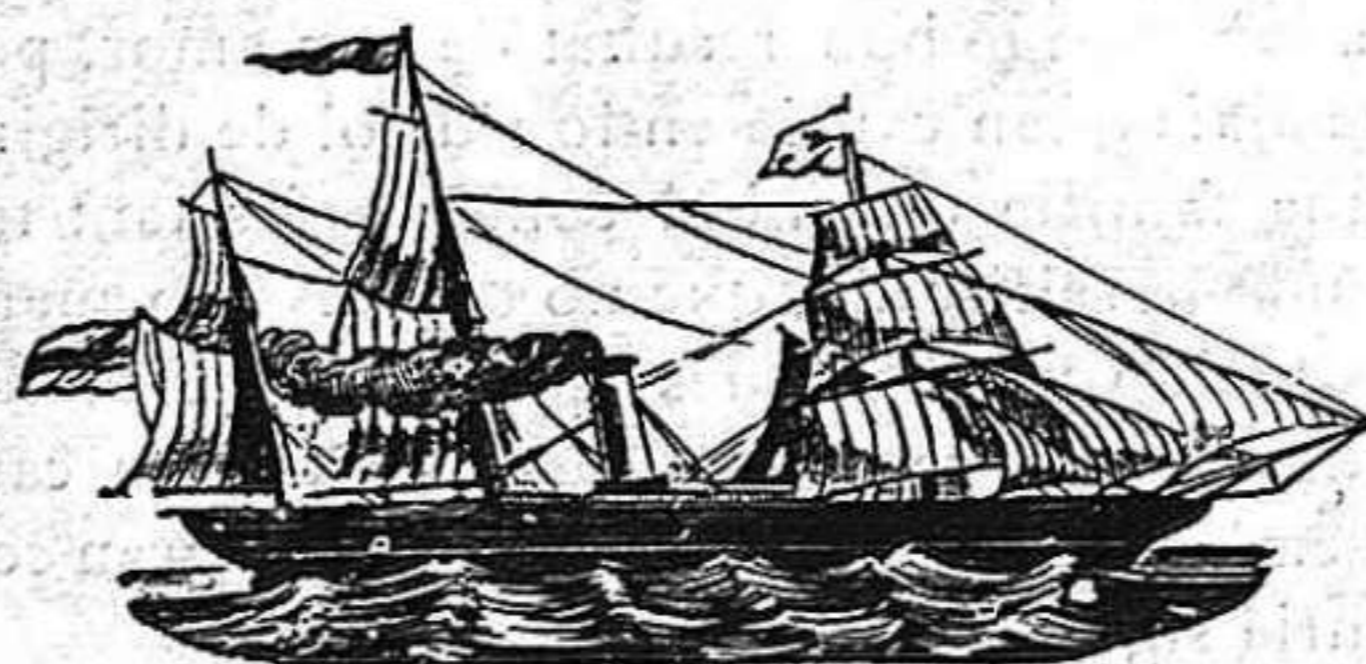
Teatre Espanyol

La hortelana del Born se titula la parodia de *Adriana Angot*, escrita per lo Sr. Molas y Casas y rebuda ab grans aplausos per la concurrencia d'aquell coliseu estivench. Lo primer acte está, si cab, millor que l'original y en ell se veu la trassa del autor no sols en parodiar sinó en construhir obras pe'l teatro. En lo segon acte la obra decau á causa de haverse subjectat massa lo autor al original francés. No li perdonem lo haver suprimit lo tipo de lo perruquer Pomponet que bastanta falta li fa en lo últim acte de la obra. Encare que ben trassat lo plan, las vestiduras de la obra son de hortelana, y si val á dirho, ja que 's tracta de una parodia de la obra, com las hortelanas, porta faldillas d'indiana y devantal de tamarella.

JOSEPH M. PASQUAL.

VAPORS-CORREUS DE LA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

COMPANYIA TRASATLÁNTICA

AVANS DE A. LOPEZ Y C.^A

►► SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ ◄◄

servey pera COLOM y PACÍFICH

Sortidas	Barcelona	los dias 5 y 25) de cada mes.
	Valencia	» 5	
	Málaga	» 7 y 27	
	Cádiz	» 10 y 30	
	Santander	» 21.....	
	Coruña	» 21.....	

Los vapors que surten los dias 5 de Barcelona y 10 de Cádiz admten carrech y passatjers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ.
Los que surten los dias 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y

lo 21 de Coruña, enllasant lo serveys an'illans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen carrech a flete corregut pera 'ls següents punts:

- Litoral de Puerto-Rico.**—San Juan de Puerto-Rico, Mayagiez, Ponce y Aguadilla.
- Litoral de Cuba.**—Santiago, Gibara y Nuevitas.
- América Central.**—Sabanilla, Colco y tots los prin cipals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
- Nort del Pacífich.**—Tots los ports principals desde Panamá a California, com Acapulco, Manzanillo, Mazatlan y San Francisco de California.
- Sud del Pacífich.**—Tots los ports principals de Panamá a Valparaiso, com Buenaventura, Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaiso.

Rebajas a familias.—Preus convencionals pera estajtes de lujo.—Rebajas de passatjes d' anada y tornada.—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals a 35 duros De 3.ª preferent ab més comoditat a 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 25 de Decembre sortirà d' aquest port LO VAPOR

CORUÑA

pera CADIZ, escalas y demás serveys corresponents

Consignataris: senyors D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.

Nota. Aquesta agencia pot facilitar directament als carregadors los medis de assegurar las mercancías y efectes trasportats per los vapors de la Companyia, fins a verificar la entrega de certas mercancías y efectes en los punts de consignació.

La Maison de l'Editeur **Edouard Sonzogno**, a **Milan** (ITALIE), publie les journaux suivants: *Il Secolo*, *La Capitale*, *Lo Spirito Folletto*, *La Novità*, *Il Tesoro delle Famiglie*, *L'Emporio Pittoresco*, *Il Teatro Illustrato*, *La musica popolare*, *La Scienza per tutti*, *Il Romanziero illustrato*, *Il Giornale Illustrato dei viaggi*, etc.; ainsi que les Collections périodiques suivantes: *Biblioteca classica economica* (80 volumes parus), *Biblioteca Universale* (un volume par semaine), *Biblioteca del popolo* (150 volumes parus), *Biblioteca illustrata dei fanciulli* (16 volumes parus), *Biblioteca romantica economica* (200 volumes parus), *Biblioteca Varia* (2 volumes parus), *Biblioteca igienica* (30 volumes parus), *La Musica per tutti* (36 volumes parus), *L'Esposizione Italiana del 1884 in Torino illustrata*, *La storia naturale illustrata*, *Teatro scelto di Carlo Goldoni illustrato*. — Demander le Catalogue détaillé de toutes ces publications à l'Editeur EDUARD SONZOGNO à Milan. (Affranchir).

ACABA DE SORTIR

LA COPA

BRINDIS Y CANSONS

PER

FRANCESCH MATHEU

Un volum elegantment imprés sobre paper de fil

Preu: 6 rals

Llibrería d' Álvar Verdaguer: Rambla del Mitx-5

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 - GRANVÍA - 212
BARCELONA

THOMAS

14 - CANUDA - 14
BARCELONA

GRABAT PANICONOGRÁFICH Y FOTOGABAT

Reproduccions de dibuixos de totes classes, manuscrits, mapas, música, estamperia, etc., etc., en clixés tipográfichs

PRIVILEGI EXCLUSIU PERA L' APLICACIÓ DEL TON PAPIER

Rambla del Mitx — LLIBRERÍA D' ÁLVAR VERDAGUER — Rambla del Mitx

Biblioteca del Renaixement

Colecció de volums ricament enquadernats

LLIBRE DE LA PATRIA. Colecció de poesías	10 rals.
NOVELAS d' en Martí Genís	10 »
LLIBRE DEL AMOR. Colecció de poesías	10 »
LA PAPALLONA. Novela d' en Narcís Oller	10 »
LLIBRE DE LA FE. Colecció de poesías	10 »
POBLET. — RECORTS DE LA CONCA DE BARBERÁ. Articles y estudis de n' Eduart Toda.	

ALMANACH CATALÁ. Calendari de parèt ab poesías, anécdotas, xaradas, eiz., sobre magnífichs cromos . . . 4 »

Llibres nous

Francesch Matheu. — Lo RELIQUIARI. <i>Morta-Spleen-Primavera</i> . Segona edició, elegantment enquadernada	12 rals.
Narcís Oller. — NOTAS DE COLOR. Quadros en prosa, ab un prólech de Joseph Ixart	10 »
Lo TROBADOR MALLORQUÍ. Poesías de Joseph Taronj, pbr.	12 »

Bibliotheca Lemosina

LIBRE DEL ORDE DE CAUAYLERIA compost a Miramar de Mallorca per Mestre Ramon Lull	36 »
HISTORIA DE VALTER E DE LA PACIENT GRISELDA, escrita en llatí per Francesch Petrarca e arromançada per Bernat Metge	16 »